

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

1120

H 71

1120
H 71.

V 1538

No. 9

TRAP DER JEUGD

20577

Ofte

Dette manier / om het zo Jonge of Oude
Persoonen op goede fondamenten te leeren
Lezen ende Schryven.

*Naar beueffent een kort onderrigt om de Reens
wel te Snyden / te Bouden en te Doeken.*

Vercierd met Gebeden, Dankzeggingen, en
Christelijke Spreuken.

*Hier agter is by gevoegt de maniere om alder-
hande Coleuren van Inkten te maaken, &c.*

Door CAREL DE GELLIERS, School-meester
der Stad Leeuwarden.

Vermeerderd met de Naamen der Steden en Dorpen
van Vrieland, als mede die van de Stad
Groningen ende Ommeelanden.

Mede zyn hier by gevoegt de Naamen der Boeken des
Ouden ende Nieuwen Testaments / ende eenige
Geslagt-registers upt dezelve.

*Op 't nieuws na gezien en van veele Mistel-
linge verbeterd.*

TOT AMSTERDAM,

By JOANNES KANNEWET, Boekver-
hooper in de Nes / in de Gelstroonde
Nugte Wybel. 1769.

TRIAL FOR HONOR

One

The first part of the trial was held in the presence of the jury and the judge. The defendant was found guilty of the charges against him.

The second part of the trial was held in the presence of the jury and the judge. The defendant was found guilty of the charges against him.

The third part of the trial was held in the presence of the jury and the judge. The defendant was found guilty of the charges against him.

The fourth part of the trial was held in the presence of the jury and the judge. The defendant was found guilty of the charges against him.

The fifth part of the trial was held in the presence of the jury and the judge. The defendant was found guilty of the charges against him.

The sixth part of the trial was held in the presence of the jury and the judge. The defendant was found guilty of the charges against him.

The seventh part of the trial was held in the presence of the jury and the judge. The defendant was found guilty of the charges against him.

The eighth part of the trial was held in the presence of the jury and the judge. The defendant was found guilty of the charges against him.

MAATSCH.
NEDERL. LETTERK.
LEIDEN

The trial was held in the presence of the jury and the judge. The defendant was found guilty of the charges against him.

LEZER.

Bemide Lezer / daer is niets profijtelijker / dan dat een Kind in zyn Jongbloeiende Jeugd / hem oeffene in het A, B, C. en in deffels fundamenten om dies te netter in 't Lezen te worden: Zo is 'er ook niets gemakkelijker voor een Schoolmeester / (om eere te behalen) als de Jeugd te leeren Lezen niet een goed fundament / het welk hem naderhand by blijven mag / ende niet mogen genaamd worden Afini ad Tibiam, dat is: groote Va-bokken / ende vergeleeken mogen worden by Papiereu Dupsen / die niet een klepne Wind konnen om waachen; want een Dups / dat geen goed fundament heeft / kan ligtelijc in den grond vallen. Zo is 't mede niet de Kinderen / als zy de fundamenten niet wel en konnen / is 't onmogelijc / dat zy eens begrip konnen hebben om wel te lezen; de onderwinding leerd mi dagelijcs / dat 'er Schoolleeren tot mynient Besteed worden / die (zo zy meenen) wel Lezen konnen; maar beter van bupren als van 't Boek / want zy konnen wel Jan voor Plecter noemen: nochtans haer onderzoekende / waertem zy niet wat een Syllabe is / nu laat staan hoeze zonde lezen niet Syllaben / 't welk zy kennen moeten / ende zeer nut is om dies te netter of zekerder / zonder eenige Woorden over te staan / te lezen: want daar door kan een geheelen zin bedorven worden. Derhalven bemide Lezer / hebbe ik de Penne by der hand genomen / ende alle neerstighepd aan gewend

om dit mijn Boekje: 't welk ik noeme Trap der Jeugd, &c. in Druk te laten uyt gaan: waar in ik bewijs / hoe en op wat manier een Jong / ofte Oud Persoon / die Lezen nog Schryben kan / moet onderwezen worden / en van Trap tot Trap moet leeren op gaan: hier mede meene ik haar niet te leeren eenige andere Crappen / vooz en al eer zy den eersten Trap die ik noeme A, B, C. volmaaktelijck (niet van bukten maar van binnen 't Boek) konnen op zeggen / onderscheyden ofte onderkennende d'eene Letter van d'ander: ende daar na t'onderregten in den tweeden Trap der Spyllaben; dat is / tot verbattinge van een / twee / of meer Letteren / dooz een enkele Zelf-klinker ofte Vocale / welk zijn Dff in 't Getal / namelijk a e i o u, ofte dooz een dubbelde klinker of Consonant / als volgt; b c d f g h j k l m n p q r s t v w x y z. Also ik hier na breeder aantwijzen zal.

Wangaande den Trap der Woorzen / Diphthongen / Triphthongen ende andere resteerende / agt ik onnodig alhier uyt te drukken / gemerkt een pder dezelve in dit Boekjen / zonder Wyl / of Waars in den Dag zien en lezen kan / niet wiffelende / ofte dit mijn Boekjen zal alle liefhebbers der Spel en Schryfkonst aangenaam wezen: Wenschen vooz mijn moepte en arbejd geen grooter vergeldinge / dan dat 't zelven in alle Schoolen / tot groot profijt der Jeugd / mogte ingevoerd worden. Ende zo ik merken kan / dat het **U L.** aangenaam is / zal ik **U L.** op een ander tyd beter volboeninge doen: Non fuit in solo Roma Parata Die, dat is: Romen en is niet Gebouwt op eenen Dag.

Vaard wel.

E E R.

E E R S T E T R A P

Van de regte Eysenschappen

der Letteren / of A, B, C.

Angaande de eerste Trap / die ik noem
A, B, C. zo zult gy weten / en hier
upt leeren / dat de Letteren van onze
A, B, C. bestaan in Zeg-en-twintig
Letteren / als a b c d e f g h i j k l
m n o p q r s t u v w x y z. Dooz welke A,
B, C. alles word geschreven en upt-gebruikt / wat
eenig Mensch in zyn gedagten kan begrypen / want
indien men de Letteren van het A, B, C. niet en kan /
is 't onmogelyk eenig Woord te konnen lezen ofte
verstaan : daarom moet die geene die lezen wil lee-
ren / hem booz eerst wel neerstig oefnenen / om alle
de Letteren van 't A, B, C. zo wel Groote als
Kleynne / te leeren kennen en onderscheyden.

Zal hier mede dan een beginzel gaan maken van
het A, B, C. die men de Discipelen op de navolgende
verscheyden manieren zal doen op zeggen : haer de
Letteren leerende / eerst regt upt / volgens de oude
maniere / ende als dan van agter : daar na de Regels
gedeeft in vier Letteren / dyle en twee op de voorige
maniere ; van boven tot onder / ende wederom van
onder tot boven / op dat zy des te beter de Letteren
onderscheyden konnen / ende zullig doende / heel ze-
ker in de Letteren / waar inne het Spellē of Boek-
staven gelegen is / mogen wezen : want het kan ge-
schieden / dat men met een Letter upt een Woord te
laten / 't zelve kwalijk / ja geenzints Boek-staven /
of ter dogen Spellē kan.

Nederduytsche A / B / C.

A a b c d e f g h i j
k l m n o p q r s t
u v w x y z

A B C D E F G H I
K L M N O P Q R S
T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m
n o p q r s t u v w x y z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r s
t u v w x y z.

Romeynsche A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o
p q r s t u v w x y z.

Italiaansche, A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r
s t u v w x y z.

Geschreven A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M
 N O P Q R S T U V W X Y Z.
 a b c d d e e f g g h h i i k
 l l m m n n o o p p q r r s s t t u
 v v w w x x y y z z.

Vocalen of Zelfs-klinkers.

Het A / B / C. werd af-gedeeld in Letteren / die men Vo-
 calen heet / dat zijn Dop-maakers / ofte Zelf-klinkers en
 zijn deze Vijf. (a e i o u).

Men zoude de (p) of ypsilon, indien men hem kort uyt spreekt
 en op zijn zelfs noemt (p) voor een Vocaal konne gebruiken /
 dog vind eenige tegenwerping / daarom late vder zijn vryheid.

Wanneer nu deze vijf Vocalen getekend worden met een Cit-
 telken of dwars-streepje / zo betekend het zo veel als een m / of-
 te u / dog moet niet gedaan worden / als by de hoogste nood-
 zaakelijshyde als hier nader te zien is.

Abzvia- tuuren	} maakt	}	of	}	}			
						{ ā }	{ an }	{ an }
						{ ē }	{ em }	{ en }
						{ ī }	{ im }	{ in }
						{ ō }	{ om }	{ on }
{ ū }	{ um }	{ un }						

De Vocalen met twee stippen getekend / betekend / dat
 met die Vocaal waar op de stippen staan / weder een nieuwe
 Syllabe moet begonue worden: 't welk men ziet in Woorden
 daar twee / drie of meer Vocalen agter malkander vrygen;
 en die egter niet in die Syllabe uyt gesproken mogen worden.

A's	} Beziën. Seërgert. Seëerd. Oost-Indiën	}	Leest	}	Be-zien. Se-ergert. Se-eerd. Oost-Indi-en.

Consonanten / of Medeklinkers.

De volgende Letteren worden geheeten Consonanten / of
 Medeklinkers: om dat zy van hen zelven geen geluid konnen
 maaken; maar hebben hun geluid van de Vocalen: Deze zijn /

b c d f g h j k l m n p q r s t v w x z.

De [i] of lange (i) / welke in [je] noem /
 ende de [u] fve / welke van vudē genant wterd
 uve, ende de [w] [dubbeld' u of dubbeld' uve,] dog
 t'omegt / want in onze geheele Nederlandsche Taale
 gebuyphen wy geen Dubbeld' vv / in dat wel in de ou-
 de Latynsche Schryften / als rrvs, rrvm ; &c.
 Daarom noeme ik tie liever [we] gelijk de Hoog-
 duptschen / en stelle hem mede onder de Consonanten /
 also 't ook Consonanten sijn / want zy geen geluyd
 van haar zelfs en hebben / als hier te sien is.

Deligt in de Nederduytsche en Geschreebene
 Druyt-letters niet meer als een (i) in de Capitalen
 gebonde werd sijnde, deze (I) in de Nederduyt-
 sche / en deze (V) in de Geschreeben Capitalen ;
 daarom moet men evenwel agt geven om dezelve als
 een (lange i) of (je) te Boekstaven / als hy vooz
 een Vocaal staet / en als een (i) wanneer hy vooz
 een Consonant gebonden of gesteld word / als bijht :

Dagt / sent / sgt / sok / sulps. Inkt.

Dagt / veht / vgt / vol / vulps.

Wat / wet / wit / wol / wulps.

Liquiten / of Half-luyders.

Uyt de voorn. Consonanten worden upt-genomen
 vijf Leidenen / die men Liquiten / of half-luydende
 Letters noemt / ende dat / om dat zy wat zoeter als
 de andere Consonanten ofte Mede-luyders upt-ge-
 sproken worden / ende sijn deze.

I m n r s.

De Diphthongen die van twee / en de Triphthongen
 die van drie Vocalen of Zelfs-klinders / gemaakt wor-
 den sijn deze : aa / ee / ii / oo / uu / ai / ie / oi / eu / au /
 oe / ou / ep / op / up / aai / aay / eeu / vei / oep / ten /
 en zullen nader in de Derde en Vierden Crap / met
 bescheyden Exempelen worden aan yelozen.

T W E E D E T R A P.

Van de Sllaben.

Wat aangaat de tweede Trap / zo moet gy oock leeren / (komende alle de Letteren van het A, B, C. heel wel) hoe en op wat manier men een / twee / drie / of meer Letteren by een voegende / een Sllabe kan maken / om daar na een geheel Woord te kunnen uyt spreken. Hierom tot oefeningen heb ik een deel der voornaamste Sllaben alhier gesteld ; want met deze / meest alle de Woorden moeten gespeld worden.

Ab eb ib ob ub
Ac ec ic oc uc
Ad ed id od ud
Af ef if of uf
Ag eg ig og ug
Ach ech ich och uch
Ak ek ik ok uk
Al el il ol ul
Am em im om um
An en in on un
And end ind ond und
Ap ep ip op up
Ac er ic oz ur
As es is og us
At et it ot ut
Ax ex ix ox ux
Ba be bi bo bu
Bla ble bli blo blu
Bza bze bzi bzo bzü
Ca ce ci co cu
Cla cle cli clo clü

Cra cre cri cro cru
Da de di do du
Dza dze dzi dzo dzü
Dwadwe dwidwo dwü
Fa fe fi fo fu
Fla fle flü flo flu
Fra fre fri fro fru
Ga ge gi go gu
Gla gle gli glo glu
Gza gre gri gro grü
Ha he hi ho hu
Ja je ji jo ju
Ka ke ki ko kü
La le li lo lu
Ma me mi mo mü
Na ne ni no nu
Pa pe pi po pu
Pla ple pli plo plu
Pza pre pzi pro pzü
Qua que qui quo quü
Ra re ri ro ru

Sa se s so se
 Scha sche schi scho schu
 Schra schze schzi schzo
 schzu
 Sla sle sli slo slu
 Sma sme smi smo smu
 Spa spe spi spo spu
 Ta te ti to tu

Da ve vt vo vu
 Dia vle vli vlo vlu
 Dza vze vzi vzo vzu
 Wa we wi wo wu
 Wza wze wzi wzo wzu
 Za ze zi zo zu
 Zwa zwa zwi zwo zwu

Om nu aan te wijzen wat een **Syllabe** is / ende
 hoe alle **Woozden** niet de voorgaande **Syllaben** moe-
 ten beginnen ofte eindigen : zo heb ik hier het **Ge-**
bedonjes **Heeren** met **Syllaben** af-gedeeld / op dat gij
 dies te beter de **Syllaben** zoudten leeren kennen / en na-
 derhand niet volle **Woozden** lezen / en die niet bezels
 wel te zamen brengen.

Het Va-der On-ze.

On-ze / Va-der / die / in / de / He-me-len / [zijt /]
 U-wen / Naam / wo-de / Ge-hey-licht. U-w
 ko-nink-rij-ke / ho-me. U-wen / Wil-le / ge-schle-
 de / ge-lyk / in / den. He-mel / [al-30 /] ook / op
 der / War-den. On-ze / Va-ge-lyk / W-ood / geest /
 ons / he-den. En-de / ver-geest / ons / on-ze /
 Schul-den / ge-lyk / ook / wy / ver-ge-ven / on-ze /
 Schul-de-na-ren. En-de / en / lijd / ons / niet / in /
 ver-zoe-kin-gen / maar / ver-lost / ons / van / den /
 W-oo-zen. Want / Uw / is / het / ko-nink-rij-ke /
 en-de / de / kragt / en-de / de / Heer-lyk-heyd / in /
 der / Een-wig-heyd / A-men.

DERDE TRAP.

Van 't Verschil der Woorden /

die met een enkelde / ofte met een dubbelde
Vocaal geschreven worden.

MEt in hien derden Crap zal ik u aanwijzen het
verschil in de klank en de sonante van een Vo-
caal / ofte twee / in een kleyn Getal van Woorden hier
by een geboght / om des te beter 't vervolg te kon-
nen begripen / ende te netter de navolgende Woo-
den ofte Naamen; vervolgens haer Syllaben te mo-
gen lezen / in maniere als volgt.

a Enkel.	aa Dubbel.	i Enkel.	ii Dubbel.
A	Aal	Bil	Bijl
Bal	Baal	Bit	Bijt
Dal	Daal	Dik	Dijk
Maal	Maal	Kil	Kijl
Cal	Caal	Lit	Lijl
Val	Vaal	Mim	Mijn
Wal	Waal	Win	Wijn
Zal	Zaal	Zin	Zijn
e Enkel.	ee Dubbel.	o Enkel	oo Dubbel.
Beh	Beek	Bot	Boot
Bet	Beet	Hot	Hoot
Het	Heet	Lot	Loot
Let	Leet	Pot	Poot
Met	Meet	Pot	Poot
Het	Heet	Rot	Root
Den	Deen	u Enkel.	uu Dubbel.
En	Een	Bur	Buur
Hen	Heen	Ur	Uur
Vel	Veel		

Dus ziet gy wat groot onderscheid dat 'er is / zo in de Spel-
ling als in de zin, tussen een Woord dat met een enkelde of
dubbelde Vocaal geschreven word / daar men wel op diens
te letten.

Volgt nu 't verschil dat 'er is / zo in de zin als
 Spelling / tusschen de Woorden die met een enkel
 de Vocaal of een Uyltonge werdgeschreeven / als
 blijkt in de volgende Woorden:

a	ai	o	oi
Dat	Dait	Blos	Blois
Dat	Dait	Stos	Stois
e	eu	Ros	Rois
Del	Deul	Strot	Stroit
Den	Deun	Dos	Dois
Hel	Heul	u	up
i	ie	Bug	Bupg
Bil	Biel	Bus	Bups
Bih	Bieh	But	Bupt
Bis	Bies	Bug	Bupg
Fris	Fries	Lut	Lupt
Pih	Pieh	Lus	Lups
Rih	Rieh	Mug	Mups
Tin	Tien	Put	Bupt
Dis	Dies	Rut	Rupt
Wil	Wiel	Sus	Sups
Zil	Ziel	Stut	Stupt
Zit	Ziet	te	te

Du zult op verder zien 't verschil tusschen de Woorden die men schryft met een enkelde of dubbelde Consonant.

d. Enkel. dd. Dubbel. g. Enkel. gg. Dubbel.

Ader	Adder	Dagen	Daggen
Woden	Wodden	Dogen	Doggen
Paden	Padden	Weyen	Weggen
Fieden	Fiedden	Zeyen	Zeggen

1. Enkel.   II. Dubbel.   III. Enkel.   IIII. Dubbel.

Balen	Ballen	Bieren	Bierren
Belen	Bellen	Bromen	Brommen
Bwelen	Bwollen	Bramen	Brammen
Bolen	Bollen	Stramen	Strammen
Molen	Mollen		
Malen	Mallen	II. Enkel.	IIII. Dubbel.
Spelen	Spellen	Banen	Bannen
Stelen	Stellen	Manen	Mannen
Schelen	Schellen	Manen	Mannen
Scholen	Schollen	Bonen	Bonnen
Telen	Tellen	Tonen	Tonnen
Belen	Bellen	Zonen	Zonnen
Bwelen	Bwollen		

VIERDE TRAP.

Van de Diphthongen en Triphthongen met haar eijenschap.

Diphthongen is een samenboeging van twee Vocale-
len / dewelke nochtans maar een Syllabe maakt :
In gelyker boegen zijn de Triphthongen van drie Vo-
calen te samen geboegt ; die men alle wel behoorden
te leeren kennen / om elke Vocaal te kunnen onder-
schepden en wel te leeren upt spreken ; also 't een
groote verandering in de zin maakt. Ende zijn dezen.

	aa		au	
Hard	Draad	Haag	Blau	Klau
Baard	Braat	Kraag	Dau	Lau
Baars	Baat	Kaal	Flau	Dau
Baat	Baat	Kaard	Gau	Bau
Daad	Daakt	Kwaad	Hau	Snau

Beurg	Bies	Boel	Bouw	Bept
Deugt	Blies	Boet	Douw	Feyt
Fleur	Dief	Bioek	Gouw	Heyd
Geur	Dien	Bioer	Houw	Meyp
Heur	Griet	Boer	Jouw	Biepn
Heusch	Hier	Doet	Mouw	Piepn
Jeugd	Killer	Floers	Gouw	up
Keur	Kies	Gloet	Schouw	Bruyd
Keus	Kier	Groen	Touw	Duyt
Keus	Mier	Gued	Drouw	Guyt
Keis	Pier	Hood	op	Bruyn
Kis	Kier	laoen	Opt	Kruyn
Scheur	Stier	Kloek	Dopt	Gung
Steur	Wier	Kloet	Ropt	Krup

Hier volgen nu eenige Crijstongen of samenboeginge van
drie Vocalen.

aap	aa	oe	of
Baan	Baaijen	Boep	Boeijen
Braap	Braaijen	Bloep	Bloeijen
Kraap	Kraaijen	Groep	Groeijen
Caap	Caaijen	Maep	Meoijen
Waan	Waaijen	Roep	Roeijen
een		leen	
Geuw	Geuwen	Heuw	Heuwen
Leuw	Leuwen	Mieuw	Mieuwen
Meuw	Meuwen	Pieuw	Pieuwen
Sneuw	Sneuwen	Spreuw	Spreuwen

Daar zou nog veel te zeggen vallen van de (i) (p) en (ii) of (ij) also dezelve op zyn plaats gebuykt van groote nuttigheyt sijn / om altoos de klank van de Letter in de Spelling te onzerden / want waerlijk / de (i) een (i) is / en blijft / en niet te pas komt in eynende Woorden of Syllaben / daarom lieber de (p) gebuyken wil / en de (i) niet de lange i) of (ie) wanneer in de voor spellende Syllabe een Vocal daar op volgt. Ende de dubbels de (y) stel ik in 't midden van een Woord of dat wat sekerer in de Spelling voor komt.

VYFDE TRAP,

Leerende 't Verschil / 30 in de

zin als uitspraak / tusschen b en v / den t /
 ende f en v / insgelijks d'eygenschap van de
 c / ch / ph / th / tie / ende e en ee.

In 't Lezen ende Schryben moet men ook wel letten
 op de Woorden die met een (b) ofte met een (v) ge-
 schreven worden / want tusschen een (Bak) ende een
 (Pak) is in de zin ende ook in 't Schryben groot onder-
 scheid / als uyt de Woorden hier onder gesteld / te zien
 is.

B	P	D	C
Bak	Pak	Dal	Cal
Bat	Pat	Dek	Cek
Beer	Peer	Doorn	Coorn
Best	Pest	Dupn	Cupu
Breek	Preek	F	D
Bijl	Pijl	Fel	Del
Bier	Pier	Fol	Dol
Boort	Poort		

't Verschil van de uitspraak tusschen de (f) ende (b) is zeer
 groot / gelijk de onderstaande Woorden aan wijzen / ende word in
 Driesland door kwade gewoonte zeer misbruykt in de Spelling :
 want zeggende (Fader / Frant) in plaats van (Vader / Vrant.)
 Daarom heb ik nodig gebonden hier onder eenige Woorden voor te
 stellen / die met een (b) ende niet met een (f) moeten geschreven
 worden / ende eben ook daar na gespeld.

Leest en spreekt dan deze Woor- den zoetjes uyt na de (b) als :	D	Maar Leestze niet scherp als een (F) getijh	F
	Vader		Fader
	Van		Fan
	Vragen		Fragen
	Deel		Feel
Dig	Fig		
Doegen	Foegen		
Dol	Fol		

Op moet weeten / dat 'er zomtijden wel eenige
 Woorden met anderen Letteren worden geschreven /
 als dat bezwaige woort / **icht** / gespishend / als: **de**
c / ch / ph / th / tie / en e ende ce.

In de Syllaben daer de (t) booz

een (e) ofte (i) komt te staan / speld of sprekent
 men de **C** / gelijk een **S** / als: I

Cicero
 Ceremonie
 Celinder

Leest aldus

Siers
 Sermonis
 Seinder

De (c) booz a / o / u / i / en r /

spreekten upt als een (h:) Ook kan men zo
 danige Woorden wel met een (h) schryben /
 mits het Nedersachsische Woorden zyn.

Cato	} h	Kato	Cupper	} h	Kuppes
Cabas		Kabas	Cudelfteert		Kudelfteert
Catoen		Katoen	Cupido		Kupido
Coxteraar		Koxteraar	Clas		Klaas
Conink		Konink	Clartje		Klaartje
Cox		Kox	Crab		Krab
Coert		Koert	Creeft		Kreeft
Coster		Koster	Cruph		Kruph

(Ch) of Gzielsche (Chi) moet

met upt spreken als een (g) en niet als een (k)
 gelijk by veele groveijk woord gewaald /
 als blykt:

Christus
 Christoffel
 Michiel
 Melchizedek

Want you
 anders zyn.

Kristus
 Kristoffel
 Mikiel
 Melchizedek.

(Ph)

(Ph) of Grieksche (Phi) moet men Lezen
ende uyt spreken als een (f.)

Phantastie	} Leest	Fantastie	} Leest	Philemon	} Leest	Filemon
Pharaon		Pharaon		Philips		Philips
Pharizeen		Pharizeen		Philosoof		Philosoof
Phoenix		Phenix		Prophet		Prophet.

(Th) of Grieksche (Theta) Leest als een (t)

Theodorus	} Leest zegt	Teodorus
Theologie		Teologie
Theologant		Teologant
Theophilactus		Teophilactus
Theophyastus		Teophyastus
Thien		Tien
Thisiphon		Tisiphon
Thimotheus	Timoteus.	

(tie) komt van 't Latijn / Leest als (cie.)

Correctie	} Leest	Correctie	} Leest	Perfectie	} Leest	Perfectie
Excusatie		Excusatie		Predikatie		Predikatie
Gratie		Gratie		Reverentie		Reverencie
Penitentie		Penitentie		Subiectie		Subiectie.

(Æ of æ en OE of œ) Leest men
als een (e.)

Egypten	} Leest	Egypten
Præsentieerd		Præsentieerd
O Economie		Economie
Pœna		Pœna

Z E S D E T R A P,

Inhoudende verschepde Woorden

van een / twee / drie en vier / Syllaben: vol-
gens het A / B / C. heel nodig om aller-
hande Woorden te Spellen.
Woorden van een Syllaben.

A	Buyl	Deen	Gram	J	Lust
Abt	Byp	Dat	Gek	Jagt	Lep
Ach			Geel	Jak	Ma
Agt	C	E	Geest	Jaar	Maan
Ap	Citg	Ed	Gic	Jigt	Magt
Agst	Coys	El	Gom	Jukt	Mag
Arm	Col	Eist	Gozt	Jonk	Meel
Afch	Coen	Eens	Groot	It	Melk
	Cham	Eers	Gadt	Itat	Merck
	Chooz	Ep	Grom	Itan	Mit
	Clau		Gzoud	Itag	Mist
		F		Italk	Mot
		Fat		Itiel	P
	D	Feer		Itierf	Pan
	Dag	Fel	Hak	Itist	Pat
	Dank	Fet	Hals	Itrop	Pek
	Dans	Fils	Ham	Itrof	Peef
	Darni	Foym	Hary	Itrop	Pest
	Dzank	Fluks	Hek		Pjd
	Dog	Frupt	Heer		Pok
	Del	fp	hozt		Poy
	Dienst		hebt		Put
	Diest	G	Hef		O
	Dze	Gaau	Hof	Lak	Och
	Doof	Ga	Hop	Land	Of
	Dood	Gank	Hout	Lap	Om
	Dozp	Gat	Hond	Ligt	
	Droef	Gaan	Hups	Lift	
	Droom	Gaat		Lugt	
				Lont	

Ook
 Op
 Os
 Oud
 P
 Paas
 Paar
 Pand
 Paus
 Pijns
 Pool
 Pomy
 Pond
 Post
 Put
 Q
 Quak
 Queen
 Quint
 Quo

R
 Rap
 Rand
 Rijn
 Rink
 Rok
 Rust
 S
 Schaal
 Stad
 Stam
 Seep
 Scheer
 Spel
 Steel
 Ster
 Steert
 Steur
 Schil
 Struph

Schlet
 Schlep
 Spijs
 Spil
 Spit
 Schoon
 Schoen
 Son
 Sout
 Stok
 Stoel
 Staal
 Stupt
 Strik
 Stom
 Stem
 T
 Tak
 Tand
 Tap
 Traag

Wolf
 Wom
 Wond
 W
 Wist
 W
 Zak
 Zaad
 Zaal
 Zalm
 Zang
 Zand
 Zep
 Zert
 Zee
 Ziel
 Zp
 Zyd
 Zoon
 Zoon.

Woorden van twee Syllaben /
 vervolgens het **A** / **B** / **C**.

A
 Abel
 Akker
 Handoen
 Manzig
 Af-god
 Ambagt
 Ambeeld
 Amptman
 Anker
 Arbeyd

B
 Baden
 Baken
 Balken
 Barkier
 Barren
 Ballen
 Bekken
 Bedde
 Bergen
 Wellen

B
 Berken
 Breen
 Bezem
 Beurse
 Bevest
 Beyden
 Bidder
 Blegten
 Bieden
 Binnen
 Blyven

B
 Blikzem
 Bode
 Boge
 Boornen
 Botte
 Bloemen
 Broeder
 Brouwer
 Buplen
 Bluffen
 Bynloft

C
 Casus
 Capoen
 Caneel
 Cepier
 Ceder
 Citzen
 Coentraad
 Convent
 Comeet
 Cusius
 Chaldeen
 Chephas
D
 Danffer
 Drijer
 Drager
 Dwalen
 Dekker
 Deiben
 Denken
 Verben
 Dypgen
 Dienaar
 Diepte
 Dierbaar
 Dingen
 Distel
 Dypven
 Dinken
 Dogter
 Dolen
 Donker
 Onder
 Doopen

Doopzel
 Dooznik
 Doeshedyd
 Droomen
 Donkaard
 Doppel
 Dupbe
 Dupbel
 Dunken
 Drukker
 Dupbe
E
 Edel
 Ekel
 Eimmer
 Eere
 Ellen
 Erben
 Eeten
 Eben
 Eeuwen
 Ephe
 Ezel
F
 Farzoen
 Fielten
 Fluwijn
 Fluweel
 Furnups
 Feesten
G
 Galge
 Gaper
 Glazen
 Gaaren

Gyzen
 Graber
 Gebed
 Gebryd
 Geenzing
 Geheel
 Gelaat
 Geluk
 Genayd
 Gezond
 Gepte
 Gierig
 Gieten
 Goedhepd
 Gozdel
 Gijpen
H
 Hakken
 Haastig
 Haane
 Halen
 Hamer
 Hangen
 Hamel
 Haaze
 Haspel
 Helpen
 Hemden
 Hemel
 Hammen
 Heyde
 Hinde
 Hoeden
 Houden

Honderd
 Honger
 Hooghend
 Hooglik
 Hooren
 Hopman
I
 Jaarlijks
 Jagen
 Jager
 Janken
 Jokken
 Jode
 Jonker
 Juffrouw
K
 Kachel
 Kalken
 Katwijk
 Karren
 Karel
 Kapel
 Kattrijn
 Keerffe
 Kelder
 Keele
 Keuken
 Ketel
 Keper
 Kellijen
 Klezen
 Kisten
 Kitten
 Koejen

Moeyen
Moetze
Moehje
Mooper
Mussen
Milteren
Mnappen
Mnauwen
Mnuppen
Mranken
Mwade
Mwelling
M
Mlaghen
Mlanden
Mlaken
Mlevend
Mlekker
Mleener
Mlelijk
Mleenen
Mleente
Mlepel
Mleerffen
Mleven
Mleber
Mlighaam
Mligten
Mliegen
Mlijnen
Mlijwaat
Mlooshepd
Mlofijh
Mloumaand
Mloven

Muttel
Mupperd
Mupaard
M
M maandag
Mmaajer
Mmager
Mmannen
Mmantel
Mmeester
Mmenig
Mmerken
Mmeeter
Mmijnen
Mmilde
Mminne
Mmisdoen
Mmissen
Mmissag
Mmisschien
Mmolen
Mmonnik
Mmostert
Mmunte
Mmunter
M
Mpagel
Mpakken
Mpabel
Mpeerstijg
Mpegen
Mpergens
Mpemen
Mpeuze
Mpietig

Migtje
Miezen
Miedig
Meygen
Moemen
Moden
Mome
Mooten
Moozden
M
Monce
Monkusch
Monlang
Montdoen
Moge
More
Moudhepd
Mopen
Mouens
M
Mpagter
Mpaden
Mpaassen
Mpapier
Mpanne
Mplagen
Mplanten
Mplatteel
Mpaaten
Mpena
Mpenne
Mpenffen
Mpennik
Mpeper
Mpilaar

Meprzen
Mijne
Mijpen
Miegen
Moozte
Moozter
Mzonken
Mzoeben
Mplukken
Mzuplen
Mzupsten
M
Mquakken
Mquakel
Mquartel
Mquartdeel
Mquartier
Mquartin
Mquadraat
M
Mgaden
Mgamen
Mgapen
Mgeger
Mgeden
Mgegel
Mgeuzel
Mgijger
Mgibbe
Mgijkdom
Mgijder
Mgijffel
Mgoeper
Mgocreu

Hogge
Roose
Rooster
Rotten
Ruyge
Ruygen
S
Saffraan
Salaad
Salet
Schamen
Schaven
Slagter
Slapen
Schrage
Schamper
Schelle
Schenker
Scheeren
Scheyen
Scheyzel
Sertwaag
Siekhe
Sleutel
Sleeper
Speelman
Spilde
Sterkhepd
Stemme
Sterre
Sterden
Steden
Silver
Simon

Simpel
Schipper
Snupper
Schryben
Supder
Spiegel
Spille
Solver
Sontme
Schokker
Schaaker
Schouwe
Sondag
Soutvat
Schroeben
Schulden
Smijter
Susier
Sutphen
T
Tabberd
Taarte
Tafel
Talent
Taarken
Taalen
Tanden
Tangen
Trappen
Twaalven
Termijn
Tergen
Terwe
Trekker
Tichel

Twintig
Tonnen
Toxen
Tozzen
Trooster
Tuygen
Tuysscher
Tuylen
W
Wallen
Wangen
Wasser
Wasten
Wegter
Winkel
Wenster
Werwer
Wessen
Wierhaut
Wijeten
Wijtig
Wijchen
Wijcher
Wijgen
Woegen
Wolgen
Woldoen
Woordcel
Wuysten
W
Waarom
Waafer
Waaiken
Waaiker
Wambuyg

Water
Weeren
Wepde
Wetten
Wervel
Wiege
Woensdag
Woeker
Wolke
Wonder
W
Wland
Wpland
Wzer
Wber
Wder
Wling
Wkiken
Wkiet
Z
Zapland
Zapen
Zaaken
Zaalen
Zanger
Zeden
Zeeland
Zemel
Zepde
Zeven
Zerkzee
Zouder
Zonde
Zuple
Zorgen.

Volgt

Volgt een ander **A** / **B** / **C**. van Woorden met drie Spyllaben.

A	Bedwingen	D
Abberdaan	Begraven	Dagelijks
Abdiffe	Begeerte	Deereis
Akherman	Begerlijk	Donderen
Admiraal	Begeeden	Deurwaarder
Aankleuen	Begieten	Doorziecken
Aahnisse	Behoeven	E
Aannemen	Behouden	Edelman
Aanroepen	Beleggen	Eerbaarcheyd
Af-dragen	Beloven	Eenigheyd
Af-houwen	Benijden	Eperen
Af-laten	Bepynzen	Erwete
Af-nemen	Berispen	Ergeren
Ageeren	Beroemen	Eyndvogel
Allenckens	Bespieden	F
Ambpen	Betamen	Fontijne
Andersins	Bitterlijk	Frontieren
Antwoorde	Blydelijk	Firmament
Arbeyden	Baom-olp	G
Armelijk	Botermelk	Gzabinne
Armade	Brouwerp	Gestadig
Aberegt	Brypdegom	Gebergte
B	Bullebak	Gedenken
Babbelen	Bpenkorf	Geheugen
Bakeren	C	Gelijden
Baniere	Camertik	Gemeynlijk
Bzambeste	Capiteyn	Gemeynschap
Bzandpzer	Carmeliet	Genezen
Beklagen	Castelijn	Geneugliik
Bekladden	Cappelaan	Geneugte
Bedenken	Claudius	
Bedzegen	Coeverden	

Gersten-meel
Gezelschap
Gebieden
Gelieven
Gierigheid
Goedhien
Grooteliks
Grootvader
Grootmoeder
Gebuure
Gebuure
Gelukkig

Haaftelk
Hankam
Hagelen
Handyfte
Haazewind
Helbaardier
Herbergen
Herbergier
Herdighepd
Hertelk
Herffenen
Heuffelk
Hepmelk
Hinderen
Hoenderen
Hobaardig

I
Indiaan
Ingeward
Inhouwen
Inhornen
Inlaten

Inzwelgen
Juwelier
K
Kakelen
Krakeelen
Kakhielen
Kameelen
Kaarsmaaker
Kermiffe
Kerniffe
Kunderen

L
Lammerkens
Lanterne
Laveeren
Lekkerhepd
Legpenink
Lendenen
Leeuwaarde
Ligteljk
Lupfteren

M
Magerhepd
Makelaar
Markgrabe
Meesteren
Mesmaaker
Mindering
Minnelk
Molenaar
Moordenaars
Metzelaar
Wildeman
Moffelman
Moffelen

N
Nagtegaal
Nagelen
Negentig
Negentien
Neerftelk
Neffelen
Nestelink
Nieuwmaars
Nieuwighepd
Nepdighepd

O
Onkuyfhepd
Oeffenen
Ongezond
Okeruoot
Ontbieden
Ontbiffen
Ontginnen
Ontkleden
Ontdekken
Ontteeren
Ontfangen
Onthalzen
Ontkreenen
Ontloopen
Oordeelen
Ozelen
Ozkuffen
Ozlogen
Oorzaaken
Openbaar
Overgaan
Oudevaar
Opevaar

Pen-

P
Pennines
Parketment
Predikant

Q
Quakzilver
Qualiteyt
Questieus
Quantiteyt

R
Raadkamer
Regeren
Regenbak
Rijsmantel
Reynigheyt
Rijckelijc
Rommelen
Rondelijc
Rupdigheyt

S
Swabelftok
Swaardbeger
Schimmelen
Schoenmaaker
Slootmaaker

T
Tachtig
Teekenen
Tichelen
Tinneren
Timmerman
Touwslager
Troetelen
Tupmelen

V
Verbergen
Verbluden
Verblynden
Verklaaren
Verkragten
Verkrijgen
Verderben
Verdieneu
Verdoemen
Verdzeten
Verdzinken
Verdzinken
Vergeven
Verwoyden
Vergulden

V
Vermanen
Verroeren
Verstijten
Verschylken
Versmaden
Verstecken
Verteeren
Vertrouwen
Verwerp
Vierendeel
Vozderen
Vromelijc

W
Waarnemen
Wankelbaar
Wandelen
Wapenen
Weduwe
Wederstaan
Weygeren
Wardhuise
Windmeulen
Wisselen
Woestijne
Wouderlijc

Volgen eenige Woorden op de voorzgaande manieren / maakende vier Spkaben.

V
Vardbeziën
Vdmiteeren
Vfficmeeren
Vimmelsken
Vinsteldam
Vutwater

W
Wefestigen
Wewalligheyt
Wewamelijc
Wewozderen
Wewoveren
Wewredigen

W
Wonetmaaker
Wewingelen
C
Capucine
Cappellane
Carmelite
Canonike

D
Dooztrappigz.
Dzebuldighepd
Dulzlanighepd
Dwarfopverpe

E
Eergisteren
Elendighepd
Ellebogen
Erensefte
Ergerulffe
Epudvogelen

F
Fatzoenereen
Fingerwolden
Fontijnader

G
Geneugelke
Gefadighepd
Getrouwelk
Goedertieren
Godzalghepd
Gulzigheden

H
Hertnekkighepd
Heereghhepd
Hepmeelkhepd
Hindertogten
Hinderlagen
Hoeterpen.

I
Iagtgodinne
Inzongende
Inhaltige
Imetighen

K
Kepzerhne
Krakeelagtig
L
Lankmoedigz.
Ligtbreedigz.
Loefhoofdigz.

M
Manierlijthhepd
Middelmatig
Minnelkhepd
Murmureeren

N
Nalatihhepd
Noodwendigz.
Nozmandpen

O
Omftandighepd
Onkupffchelik
Onderdaanen
Onderhouden
Onderzeken
Onderwezen
Ontnagelen
Ontneftelen
Ozpronkellik
Ootmoedigz.
Overlijden
Overdenken
Overgeven

P
Pannekoeken
Pafpbaliker
Pafpmaaker
Pactiferen

P
Pzospereeren
Picardien

Q
Quakelbrugge
Quinkeleren

R
Rampspoedigz.
Razeripen
Regtweerdigh
Roekeloofhepd
Rommelzootje
Rommelingen

S
Sagtmoedige
Santaritaan
Sorgvuldige
Sacramenten
Standvafstige

T
Tapptzerpe
Timmeragie
Troetelinge
Toebehooren

V
Veragttinge
Verhondigen
Verwonderen
Vriendelighen
Voospoedelik

W
Wapen-maaker
Water-molen
Welfpreekenden
Wispeltuurig
Wolfsbuttel.

ZEVENDE TRAP, Inhoudende de Naamen der

Pziene Steden en Dorpen / als mede die van de
Stad Groningen en Omme-landen ; mitgaga-
ders die van het Oude en Nieuwe Testa-
ment / en eenigen Geslagt-registers
omt bezelue / &c.

Beschryving van Vriessland.

Vriessland legt als in een Wyt-hoek van het
vaste Land / heeft aan 't Oosten het
Landschap Groningen en Omme-lande:
aan 't Noorden de Wadden / of d' Eylan-
den Vrieland en Schiermonnikoog / aan
't Westen de Zunder-Zee / en loopt vooz een groot
gebeelte tot aan 't Zuyden geheel om / en van daar
paald het aan het Landschap Over-ÿssel en Drenthe:
Zynde verdeeld in vier Eeden / als : Oostergo, Wes-
tergo, Zeven-wolden, ende de Steden, als volgt.

O O S T E R G O.

Heeft 11 Grietenyen. Alseerstelijk Leeuwaardera-
deel, en is tegenwoordig Grietman; de
Ed. Heere Hobbo van Burmania,
heeft 14 Dorpen.

Wirdum / waar onder is Wstgaard / Swich-
tum / Goutum / Hupsuin / Hempens / Ceerns /
Stiens / Fuisum / Hunn / Britsum / Cozsum /
Zelsum / Lelsum / Alledum.

2. Ferwerdera-deel, is Grietman, de Heer Ho-
ratus Hiddema van Kuyf, heeft 11 Dorpen.

Ferkwerd / Bemutum / Hallinn / Marum / Ny-
herk / Wangwerd / Wye / Jamum / Reptsom /
Lesum / Tichtaard.

3. West-

3. West-dongera-deel, is Grietman de Ed. Heer Hessel Douwe Ernst van Aylva, heeft 14 Dorpen.
Holtwert / Cennaerd / Wierum / Bes / Hantum-
hupsom / Hantum / Hiaura / Betterzward / Bozn-
mer-hupsen / Boznward / Raerd / Foudgum / Bzand-
gum / Waerens.

4. Oost-dongera-deel, is Grietman de Heer Hans Hendrik van Haërsma, heeft 13 Dorpen en twee Bagijne Kloosters.

Engsum / Engwolerum / Ce / Jongwoler / Co-
stum / Aelsum / Wetsens / Opewoler / Opekerk /
Paessens / Lioessens / Moora / Met-flawler / de
Kloosters, Zion / Weerd.

5. Collummer-land, en Nieuw-Croisland, is Griet-
man de Heer Willem Hendrik van Hiemstra,
heeft 6 Dorpen, en 1 Klooster.

Collumerzwaag / Wester-geest / Oldwolde / Col-
lum / Lutkewolde of Augsbuuz / Burum / en
Deen-klooster.

6. Agtkerspielen, is Grietman de Heer Aulus van Haërsma, heeft 8 Dorpen, en 2 Kloosters.

Supderhupsen / Augustinusga / Opepnde / Broge-
ham / de kooten / op 't Wpsel / Buptenpost / Luthe-
post. de Kloosters, Berkes / Brouwers.

7. Dantuma-deel, is Grietman de Ed. Heer Mi-
chaël Onuphrius, Baron thoe-Schwarfsenberg
en Hohenlandsberg, heeft 13 Dorpen.

Dziesum / Wolterzwolde / Dantumawolde / Mur-
merwolde / Akkerwolde / Rinsinageest / Sibzanda-
hupsen / Jannum / Birdauwerd / Oldkerk / Rood-
kerk / Deenwolde / Zwaag-Wester-end.

8. Tietzerkflera-deel, is Grietman de Heer Hector Willem van Glintra, heeft 14 Dorpen.

Wpuz / Oldkerk / Drikerk / Biekerk / Rpper-
kerk / Tietjerk / Suydwolde / Wardegarijp / Bergum /
Cestrum / Ooscrmeer / Sumeer / Garijp / Cern-
wolde.

9. Smallingerland, is Grietman de Heer Livus van Haërзма, heeft 7 Dorpen.

Oldega / Npega / Oypeinde / Noorder-dragten / Zupder-dragten / Koztehemme / Wozn-bergum.

10. Idaerdera-deel, is Grietman de Heer Hans Willem van Camstra, heeft 8 Dorpen.

Ydaerd / Egum / Koozda hupsum / Friens / Grouw / Warrega / Warstieng / Wartena.

11. Rauwerderhem, is Grietman de Ed. Heer Tjalling Edo Johan Heringa van Eysinga, heeft 6 Dorpen.

Krauwert / Wnstum / Deersum / Poppingawier / Tersool / Sibrandabupren / en 't Klooster, Engwird / behorende onder Poppingawier.

WESTERGO.

Heeft 9 Grietenyen. En eerstelik Menalduma-deel, is Grietman de Ed. Heer Georg Ulbo van Burmania, heeft 12 Dorpen.

Menaldum / Berlekum / Wier / Beetgum / Marssum / Englum / Depnum / Worum / Blessum / Wromthp / Schlingen / Slappeterp.

2. Franekera-deel, is Grietman de Ed. Heer Jarig Georg van Burmania, heeft 11 Dorpen.

Czum / Hitzum / Achlum / Midlum / Verbajum / Donjum / Buur / Aled / Peins / Sweins / Schalsum.

3. Bäerdera-deel, is Grietman de Ed. Heer Arend van Haërsholte; heeft 7 Dorpen, en 1 Klooster.

Winnertsga / Frodgum / Czummarmum / Oosterbierum / Serbierum / Pietersbierum / Wpnaidum / 't Klooster Aldum.

4. Ba-

4. Baerdera-deel, is Grietman, de Ed. Heer Hans Willem van Aylva, heeft 16 Dorpen.

Jozwerd / Weydum / Mantgum / Schillaart / Ooster-wierum / Bosum / Wierwert / Witzwert / Oosterlittens / Wiusum / Baard / Hupns / Lpons / Hylaard / Hellum / Beers.

5. Hennaerdera-deel, is Grietman de Heer Idzard van Sminia, heeft 12 Dorpen.

Hennaerd / Prens / Luthewierum / Ooster-end / Hudaerd / Womniels / Waerens / Cubard / Wieldrÿp / Wapum / Spanium / Edens.

6. Wonsera-deel, is Grietman, de Ed. Heer Tjaerd van Aylva. heeft 27 Dorpen en 2 Kloosters.

Arum / Allingawier / Burgwerd / Hornwerd / Dedgum / Ermoora / Engwierum / Berwoude / Greunterp / Gaest / Herwerd / Nictum / Wiessum / Idsegahupsen / Hingswerd / Lollum / Longerhou / Mackum / Pingum / Parrega / Plaam / Schettens / Schjaerd / Suprij / Cierkwert / Witmarsum / Wons / Olde-klooster / en Oege-klooster.

7. Wimbritsera-deel, is Grietman, de Ed. Heer Sjuk Gerold Jukkema van Bermania Geboore Rengers, heeft 28 Dorpen.

Oppenhupsen / Uptwellingerga / Jozrÿp / Hornmerts / Smallebrugge / Wolds-end / Epeholsga / Indijk / Heeg / Gasmeeer / Nye hups / Sandfroe / Oldega / Idzega / Oosthem / Abbega / Westhem / Wolfsum / Huland / Folsgara / Challehupsen / Hsbrechtum / Cirns / Schernegoutum / Gounga / Loinga / Gantw / Offingawier.

8. Hemelum Oudevaart en Noordwolde, is Grietman, de Heer Johan Willem van der Haar, heeft 9 Dorpen.

Hemelum / Coudiam / Warns / Scharl / Mol-

que

**grietman / Oudega / Brega / Elahupfen / Colde-
wolde.**

9. Het Bild, is Grietman, de Edele Heer Willem
van Haaren, heeft 3 Parochien.

**St. Jacobus Parochie / St. Anna Parochie /
Lieve Vrouwen Parochie / mede de Oude en Nieu-
we Zylen / en de Ape.**

Z E V E N - W O L D E N .

Heeft 10 Grietenyen. En eerstelijk Urtingera-deel,
is Grietman de Heer Frederik van Sminia,
heeft 6 Dorpen.

**Oldehoorn / Des / Arhum / Terhoorne / Ter-
kaple / Almarijp.**

2. Aengewirde, is Grietman de Heer Martinus
van Bouritius, heeft 4 Dorpen.

**Bersfroot / Cjallebert / Luinsebert / Ter-Bant /
en een gedeelte van het Vlek Heeren-Deen.**

3. Doniawarstal, is Grietman, de Ed. Heer Johan
Vegelyn van Claarbergen, heeft 14 Dorpen.

**Goingarijp / Broek / Ouwsterhaule / Brega /
Olbjouwter / Doniaga / Cjerkgaast / St. Nicolaas-
ga / Ioskenhupfen / Ter-Dele / Indphen / Lang-
weer / Boornzwaag / Legemeer.**

4. Hascherland, is Grietman de Heer Ahasuerus
Vegelyn van Claarbergen, heeft 7 Dorpen.

**Westermeer / Smitzwage / Hascherdyken / Ope-
hasche / Oldehasche / Haschehoorne / en 't Vlek
Joure / met een gedeelte van het Heeren-Deen.**

5. Schoterland, is Grietman de Heer Menno
van Scheltinga, heeft 18 Dorpen.

**Hoornsterzwaag / Tubbega / Schuyringa / Olde-
hoorn / Opehoorn / Catlyk / Brongerga / Nieuwbrong-
gerga / Meildam / Oldeschoot / Oveschoot / Bot-
tum / St. Johannisga / de klepne Gaast / Haule /
Hoel**

Kohel of Spega / Welsterhupsen / Oldega of Uptdij-
ken / en een gedeelte van het Vlek Heeren-Deen.

6. Lemsterland, is Grietman de Heere Regnerus
Lyclama à Nyeholt, heeft 5 Dorpen.

Lemmer / Cesteriga / Dollega / Ooster-zee / Echten.

7. Gaasterland, is Grietman de Heer Regnerus
Annæus Lyclama van Wykel, heeft 8 Dorpen.

Wykel / Sondel / Nyeinardum / Oldeinardum /
Wirns en Bakhahupsen / Harich / Kuygehupsen /
en het Vlek Balk.

8. Oosterland, is Grietman de Heer Livius Suf-
fridus Lyclama à Nyeholt, heeft 13 Dorpen.

Beets / Beetsterzwaag / Oterterp / Ureterp / Zp-
gerswolde / Dypzswolde / Wihujeterp / Hemria /
Huppenhupsen / Wispel / Langezwaag / Nozte-
zwaag / Lurwolde.

9. Stellingwerf Oost-eynde, is Grietman; de Heer Da-
niël de Blok Lyclama à Nyeholt, heeft 10 Dorpen.

Oldeberkoop / Nyeberkoop / Mackinga / Don-
ker-broek / Waule / Oosterwolde / Dechtele / Appel-
sche / Langedijk / Elsto.

10. Stellingwerf West-eynde, is Grietman; de Heer
Onno Zwier van Haren, heeft 20 Dorpen.

Beul / Noordwolde / Finhega / Steggerden / Pe-
perga / Blegdijk / Nyeholtpade / Oloeholtpade /
Wollwega / Somwega / Oldetpne / Nyeetpne / Span-
gen / Scherpenzeel / Monnickebupren / Oldein-
mer / Nyelemmer / Nyeholtwolde / Oldeholtwol-
de / Cer-Isert.

DE XI. STEDEN.

1. Leenwaarden.	5. Doekum.	9. Woerkum.
2. Bolsward.	6. Harlingen.	10. Vlist.
3. Franeker.	7. Stavoren.	11. Windeloopen.
4. Sneek.	8. Sloten.	

Vol-

Volgen de Naamen van de Doz- pen van de Stad Groningen en Emmelanden.

G O R E C H T.

Noordijk / Middellert / Engelbert / Westerbhoek /
het Hooge-zand / Sapmeer / Cropswolde / Noord-
laren / Haren.

De beyde O L D - A M P T E N.

Wagenborgen / Borgweer / Termunte / Wolden-
doop / Midwolde / Midwolde-Hamrik / Scheem-
da / Scheemter-Hamrik / Exeu / Oostwold / Fin-
serwold / Beerta / Winschoten / Westertee / Meden /
Widervank / Zuidbhoek / Noordbhoek.

H U N S I N G A - Q U A R T I E R.

Ampster-Deel.

Urum / Bledoop / Diekerk / Dierhupsen / Hoorn-
hupsen / Kloosterhupsen / Liens / Wee / Suurdijk /
Warshupsen / Harseng / Maerlagt / Mensinge-
weer / Maerhupsen / Baslo-Kasqueert / Adoop /
Wetsinga.

H A L F - A M P S T E R - D E E L.

Dierhupsen / Sauwert / Bellingweer / Win-
sum / Oberguin / Raum / Pietershupsen / Cen-
tum / Wester-Opland / Sacumhupsen / Mandeel /
Ugquert / Uithupsen / Husinga / Menkerweer / Ci-
nallinge.

O O S T E R - A M P S T E R - D E E L.

Zuidwolde / Noordwolde / Bedum / Dijk-
horn / Onderweterum / Westertwiltwert / Middell-
sum / Doornwert / Tantes / Stitswert / Warn-
sum / Cuytingehupsen / Gortum / Sandweer / Ol-
denzyl / Ooster-Opland / Mieden.

FIVELINGO-QUARTIER.

't Wold-deel.

Spph/ Bierum/ Godlinse/ Schilwolve/ Slochter/
Colham/ Scharmer/ Parkstede/ Heydenschap/
Garmerwolve/ Cefinga/ Ten Buur/ Wolter-
fum/ St. Anna/ Oosterwolve.

't Hooge Landster-deel.

Delfzpl/ Volwvda/ Uprwvda/ Sofwert/
Marfum/ Stedum/ Wester-Emden/ Garshup-
fen 't Land/ Leermens/ Cenum/ Wurdum/ Ap-
pinga-dam/ Jangwert/ Ovwvda.

't Ooster-deel.

Farnfum/ Oterdum/ Heveskens/ Depwert/
Meethupfen/ Siddeburen/ Ten Post/ Barrels-
wert/ Logdozp/ Lopperfum/ Zeerhij/ Oostertwof-
wert/ Criewert/ Jukwert/ Velm.

WESTER-QUARTIER.

Oost-Lange-Wolder-deel.

Zupd-horn/ Noord-horn/ Faen/ Spkerke/ Ol-
dekerke/ Spe-Zyl/ Lutke-gast/ Gzoot-gast.

Vreede-Wolder-deel.

Leege-Mieden/ Oost-wold/ Lettelbert/ Mid-
wolve/ Colbert/ Spbert/ Nuis/ Marum/ Noord-
wifh/ Sibaldeburen/ Giffus-kerke en Rugeward/
Uppende/ Disblijet.

Middagster-deel.

Hoog-kerk/ Leeg-kerk/ Dozquert/ Bierum/
Oostum/ Garntwert/ Wduwert/ Hooge-Mieden/
Farnfum/ den Dam/ Feertwert/ Cefinga/ Oldeho-
ve/ Apehove/ Sarum/ Dorfum.

Vol.

**Volgen nu verscheyde Mans ende Vrou-
wen Naamen, Volgens het A, B, C.**

A Bacuk / Abbe / Abel / Abimelech / Abraham /
Achilles / Adam / Adolph / Adriaan / Agesi-
laus / Agrippa / Albert / Alexander / Alle / Allert /
Ambrosius / Anthonius / Arend / Aristoteles / Ar-
tarerres / Bazueros / Athanasius / Aurelius /
Abigail / Adriaantje / Agtje / Aaltje / Agniet /
Anna / Ankeje / Antje / Aukje.

Bachus / Balaam / Baldus / Balthazer / Ba-
rent / Bartelt / Baruch / Bauke / Bernhard /
Binnert / Boëtius / Burcherd / Bonaventura / Bar-
bertje / Bauwe / Beatrix / Bell / Berentje / Betje.

Cicero / Claude / Clement / Christiaan / Coen-
raad / Cornelis / Cipriaan / Crissus / Cri-
spin / Stella / Celstje / Christijntje.

Daniel / David / Diederik / Diogenes / Dyde-
mus / Dionysius / Dour / Dominicus / De-
bora / Diewer / Dirkje / Dorothea.

Ede / Egbert / Emanuel / Engelbert / Esajas /
Ernst / Evert / Ezebius / Eplert / Ezechiel /
Elisabeth / Emerens / Engeltje / Eva / Evertjen

FAbiaan / Ferdinand / Fecco / Felix / Frans /
Frederik / Florus / Franciscus / Frontonius /
Frerarius / Flaminicus / Frontus / Faustus /
Fotius / Francijntje / Flora / Focalpna / Fulvia.

Gabriel / Gerhard / Gerbrand / Geurt / Gerrit /
Billis / Gysbert / Goossen / Gooswin / Go-
bert / Gregorius / Gistavus / Geertje / Gertrunt /
Geeske / Geeltje / Gretske / Gietje.

Hans / Hape / Hendrik / Hector / Helias / Hercules / Herman / Hierom / Hillebrand / Hilarus / Hugo / Hubrecht / Haaske / Helena / Hester / Hepitje / Hillegonda / Hiletje.

Jacob / Jan / Jason / Jasper / Jeltje / Jeremias / Jesus / Job / Joost / Joseph / Jouke / Isaac / Israel / Julianus / Justinus / Jeltze / Josina / Jtske.

Karel / Klaas / Karpentier / Kerst / Koert / Kiplianus / Keesje / Kloentje / Katharyntje / Klaartje / Klaaske / Krommertje.

Las / Lambert / Laurens / Lenaard / Lienwe / Lodewijk / Lucas / Leonora / Lijntje / Levina / Lijse / Lutske / Lucretia / Lubzich.

Matthijs / Marcus / Marten / Maximiliaan / Melchior / Melis / Mewis / Michiel / Meputje / Machtelt / Margrietje / Maria / Martha / Maapke / Mepngke.

Nabal / Naboth / Nanne / Nathan / Nero / Nestor / Nicolaas / Nicodemus / Niens / Neeltje / Nieske / Nantje.

Obbe / Okke / Octaviaan / Oetse / Olibier / Olybert / Oyk / Origenes / Otto / Oykjen.

Paulus / Philip / Pieter / Pancras / Picarons / Pauyntje / Petronelle / Pietercje.

Quans / Quins / Quintijn / Quintiliaan / Quirines / Quadratius.

Raphaël / Replof / Repnier / Riemer / Rinse / Ritse / Robbert / Roeland / Roelof / Rombout / Rutger / Rudolph / Rebecca / Reintera / Rinske / Roelofse / Romhje.

Samuël / Salomon / Sebastiaan / Simyson / Simon / Silvester / Sjoert / Steven / Sara / Sjouke / Sijtje / Stjntje / Sijdske / Susanna.

T Titus / Tico / Carquinius / Theodorus /
Theunis / Tiberius / Tamme / Tibbe / Tey-
ke / Tjerk / Titus / Taetske / Canneke / Crepnt-
je / Ceuntje / Tjalle / Calle / Tjamke / Cruptje /
Tzietke.

V Valentijn / Virgilius / Ulrich / Urias / Urba-
nus / Urseitje.

W Wraben / Warner / Watse / Wijnant / Wytse /
Willem / Wouter / Willemeke / Wytke.

X Xutus / Xenophon / Xenocrates / Xeverius /
Xerxes / Xantippe.

Y Ye / Yezand / Yzedorus / Yze / Ytske / Yt-
je / Yda.

Z Zacharias / Zacheus / Zebedeus / Zedechias /
Zeno / Zerobabel / Zwaantje.

De Vier Winden der Wereld.

Oost / West / Zuid / Noord.

De Twaalf Maanden des Jaars.

Januarius	Aprilis	Julius	October
Februarius	Majus	Augustus	November
Martius	Junius	September	December.

**Naamen der Zeventien Pro-
vintien.**

Brabant	Henegouwen	Mechelen
Limboorg	Holland	Utrecht
Lutzenboorg	Zeeland	Vriesland
Gelderland	Famen	Over-Yssel
Vlaanderen	Zutphen	Groningen.
Utrtopg	Cournefis	

Volgen de Naamen der Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments.

G enesis	50	nijken.	29
Exodus	40	I. Paralipomenon of der Chroni-	
Leviticus	27	nijken	36
Numeri	36	Ezra	10
Deuteronomium	34	Nehemia	13
Josua	24	Esther	10
Judicum of der Richteren	21	Job	42
Ruth	4	I. Boek der Psalmen	150
I. Samuël	31	Proverbia of de Spreuken Salo-	
II. Samuël	24	mons	31
I. Regum of Koningen	22	Ecclesiastes of Prediker	12
II. Regum of Koningen	25	Canticum Canticorum of Hoog-	
I. Paralipomenon of der Chro-		lied Salomons.	8

De Boeken der Propheeten.

J esaja	66	Obadja	1
Jeremia	52	Jona	4
Threnotorum of Klaag-liede-		Micha	7
ren Jeremia		Nahum	3
Ezechiel	48	Habacuk	3
Daniël	12	Zephanja	3
Hofea	14	Haggai	2
Jochi	3	Zacharia	14
Amos	9	Maleachi	4

De Boeken des Nieuwen Testaments.

E vangelium Matthei	28	Evangelium Joannes	21
Evangelium Marci	16	Actorum of Handelingen der	
Evangelium Lucae	24	Apostelen	28

De Zend-brieven Pauli.

Tot den Romeynen	16	I. Tot den Theſſaloniſenſen	5
I. Tot den Corinthen	16	II. Tot den Theſſaloniſenſen	3
II. Tot den Corinthen	13	I. Aan Thimotheum	6
Tot den Galaten	6	II. Aan Thimotheum	4
Tot den Ephelen	6	Aan Titum	3
Tot den Philippenſen	4	Aan Philemon	1
Tot den Colloſſenſen	4	Tot den Hebreën	13

D'Algemeyne Brieven.

Zend-brief Jacobi	5	II. Zend-brief Joannes	1
I. Zend-brief Petri	5	De Zend-brief Jude	1
II. Zend-brief Petri	3	Apocalypſis ofte Openbaringe	
I. Zend-brief Joannes	9	Joannes.	22
II. Zend-brief Joannes	1		

Volgen eenige Geslagt-registers uyt het
Oude ende Nieuwe Testament.
I Chronijken I.

- A Dam / Seth / Enos.
2. Kenan / Mahalaleel / Jered.
3. Henoch / Methusalah / Lamech.
4. Noach / Sem / Cham / ende Japhet.
5. De kinderen Japhets waeren Gomer / ende
Magog / ende Madai / ende Javan / ende Tubal :
ende Mesech / ende Ciras.
6. Ende de kinderen Gomers waeren Asskenaz /
ende Tiphath / ende Togarma.
7. Ende de kinderen Javans waeren Elisa / ende
Carsif / Chittim / ende Dodanin.
8. De kinderen Chams waeren Cus / ende Mizraim /
Put ende Canaan.
9. Ende de kinderen Cus waeren Seba / ende Haba-
billa / ende Sabta / ende Gaëma / ende Sabtecha :
ende de kinderen Gaëma waeren Scheba ende Dedan.
10. Cus nu gewan Nimrod : die begon geweldig
te sijn op Aarden.
11. Ende Mizraim gewan de Ludim / ende de
Anamim / ende de Lehabim / ende de Pathrusim.
12. Ende de Pathrusim / ende de Casluchim (van
welke de Philistijnen sijn voort gekomen) ende de
Caphthorim.
13. Canaan nu gewan Sidon zijnen Erst-geboo-
renen / ende Heth.
14. Ende den Jebusi / ende den Amori / ende den
Circasi.
15. Ende den Hevi / ende den Arki / ende den Sini.
16. Ende den Arvadi / ende den Semari / ende
den Hamathi.

17. De kinderen Semus waeren Elam / Assur / ende Arphacsad / ende Lud / ende Aram / ende Uz / ende Hul / ende Gether / ende Mesch.

18. Arphacsad nu gewan Selah / ende Selah gewan Heber.

19. Aan Heber nu zijn twee Zoonen gebooren / de Naame des eenen was Peleg / om dat in zijne dagen het Aardrijk verdeeld is / ende de Naame zijnes Voeders was Joktan.

20. Ende Joktan gewan Almodad / ende Seleph / ende Hazarmaveth / ende Jerah.

21. Ende Hadoram / ende Uzal / ende Dikla.

22. Ende Ebal / ende Abimael / ende Scheba.

23. Ende Ophir / ende Havila / ende Jobab. Alle deze waeren Zoonen Juktans.

24. Sem / Arphacsad / Selah.

25. Heber / Peleg / Gethu.

26. Serug / Nahor / Terah.

27. Abam / die is Abraham.

28. De kinderen Abrahams waeren Isaac ende Smael.

29. Dit zijn haare Geboorzen: de Eerst-gebooren Smaels / was Debajoth / ende Kedat / ende Adbeel ende Misam.

30. Misma / ende Duma / Massa / Hadad / ende Thema.

31. Jetur / Naphis / ende Kedma: Deze zijn de kinderen Smaels.

32. De kinderen nu van Keturah / Abrahams Bywif [die] Vaarde Zimram / ende Joksan / ende Medan / ende Midian / ende Ishak / ende Suah; ende de kinderen Joksan waeren Scheba / ende Odan.

33. De kinderen Midian nu / waeren Cyha / ende Ephraim / ende Henoch / ende Abida / ende Eidaa; Dit alle waeren Zoonen van Keturah.

34. Aba-

34. Abraham nu gewan Iſaac; de Zoonē / Iſaacſ waaren: Eſau ende Iſraël.

35. Ende de kinderen Eſaus / Eliſhaz / Rehuël / ende Jehuſ / ende Jaëlē / ende Korah.

36. De kinderen Eliſhaz waaren: Ceman / ende Omar / Zephi / ende Gaëtam / Kenaz / ende Cinnā / ende Amalek.

37. De kinderen Rehuëlſ waaren / Maſat / Zerah / Samina / ende Mizza.

38. De kinderen Seiz / nu waaren / Lotan / ende Sobal / ende Zibeon / ende Ana / ende Diſon / ende Ezer / ende Diſan.

39. De kinderen Lotanſ nu waaren / Hori / ende Homan: ende de Zuster Lotanſ was Cinnā.

40. De kinderen Sobalſ / waaren Mian / ende Manahath / ende Ebal / Sephi ende Onam; ende de kinderen Zibeonſ waaren Aja / ende Ana.

41. De kinderen Ana waaren Diſon; ende de Zoonen Diſonſ waaren Hamran / ende Eſhan: ende Ithyan / ende Cheran.

42. De kinderen Ezerſ waaren Bilhan / ende Zaaban / [ende] Jaakan; de kinderen Diſanſ waaren Uz / ende Aran.

43. Dit nu zijn de Koningen die geregeerd hebben in't Land Edomſ / cerder een Koning regeerde ovet de kinderen Iſraëlſ: Bela de Zoonē Beorſ / ende de Naame zijner Stad was Dinhaba.

44. Ende Bela ſtierf / ende Jobab regeerde in zijne plaatze / een Zoonē Zerahſ van Bozra.

45. Ende Jobab ſtierf / ende Huſam uyt het Land der Chemaniten / regeerden in zijne plaatze.

46. Ende Huſam ſtierf / ende Hadad de Zoonē Bedadſ regeerde in zijne plaatze / die de Midianieten in't Veld Moabſ verſloeg / ende de Naame zijner Stad was Avith.

47. Ende Hadad sterf / ende Samla van Mascha regeerde in zyne plaatze.

48. Ende Samla sterf / ende Saul van Rehoboth aan de Siblere regeerde in zyne plaatze.

49. Ende Saul sterf / ende Baal Hanan de Zoon Achhoys regeerde in zyne plaatze.

50. Als Baal Hanan sterf / zo regeerde Hadad in zijne plaatze / ende de Naame zijner Stad was Pahi: ende de Naame zijner Hupsvrouw was Mehetabeël / de Dogter van Matret / Dogter van Mezahab.

51. Doe Hadad sterf / zo werden Dorsten in Edom / de Dorst Cinna / de Dorst Alja / de Dorst Jetheth

52. De Dorst Abolibama / de Dorst Ela / de Dorst Pinon

53. De Dorst Kena / de Dorst Cheman / de Dorst Mibzar.

54. De Dorst Magdiël / de Dorst Iram: Deze waaren de Dorsten Edoms.

Matthous 1: tot het 17. Vers.

Het Boek des Geslages Jesu Christi / des Zoons Davids / des Zoons Abrahams.

2. Abraham gewan Isaac: ende Isaac gewan Jacobi: ende Jacob gewan Judam / ende zyne Broeders.

3. Ende Judam gewan Phares ende Sara by Chamar: ende Phares gewan Esrom / ende Esrom gewan Aram.

4. Ende Aram gewan Aminadab: ende Aminadab gewan Maasson: ende Maasson gewan Salmon.

5. Ende Salmon gewan Booz by Rachab: ende Booz gewan Obed by Ruth: en Obed gewan Jesse.

6. En

6. Ende Jesse gewan David den Konink : ende David de Konink gewan Salomon by de geene die Urias [Wif was geweest.]

7. Ende Salomon gewan Roboam : ende Roboam gewan Abia : ende Abia gewan Afa.

8. Ende Afa gewan Josaphat : ende Josaphat gewan Joram : ende Joram gewan Oziam.

9. Ende Oziam gewan Joathan : ende Joathan gewan Achaz : ende Achaz gewan Ezechiam.

10. Ende Ezechiam gewan Manasse : ende Manasse gewan Amon : ende Amon gewan Josiam.

11. Ende Josiam gewan Jechoniam / ende zijne Broeders omtrent de Babilonische overvoeringe.

12. Ende na de Babilonische overvoeringe gewan Jechonias Salathiel : ende Salathiel gewan Zorobabel.

13. Ende Zorobabel gewan Abiud : ende Abiud gewan Eliakim : ende Eliakim gewan Azor :

14. Ende Azor gewan Sadok : ende Sadok gewan Achim : ende Achim gewan Eliud.

15. Ende Eliud gewan Eleazar : ende Eleazar gewan Matthan / ende Matthan gewan Jacob.

16. Ende Jacob gewan Joseph / den Man van Maria / upt welke Gebooren is J E S U S , gezegt Christus.

Luce 3. van het 23 Vers, tot Vers 39.

23. Ende by Jesus begon ontrent Dertig Jaaren [oud] te wezen / zijnde (also men meende) de zoon Joseph / des [zoons] Heli.

24. Des [zoons] Matthat / des [zoons] Levi / des [zoons] Melchi / des [zoons] Janna / des [zoons] Josephs /

25. Des

25. Des [300ns] Matthathia / des [300ns] Amos / des [300ns] Naum / des [300ns] Eni / des [300ns] Naggai.

26. Des [300ns] Maath / des [300ns] Matthathia / des [300ns] Semei / des [300ns] Josephs / des [300ns] Juda /

27. Des [300ns] Joanna / des [300ns] Rhesa / des [300ns] Zorobabel / des [300ns] Salathiel / des [300ns] Meri /

28. Des [300ns] Melchi / des [300ns] Abdi / des [300ns] Cosam / des [300ns] Eimodam: des [300ns] Er /

29. Des [300ns] Jose / des [300ns] Eitazer / des [300ns] Gorim / des [300ns] Matthat / des [300ns] Levi /

30. Des [300ns] Simeon / des [300ns] Juda / des [300ns] Josephs / des [300ns] Jonan / des [300ns] Eliakim /

31. Des [300ns] Melca / des [300ns] Matnan / des [300ns] Matthatha / des [300ns] Nathan / des [300ns] Davids /

32. Des [300ns] Jesse / des [300ns] Obed / des [300ns] Booz / des [300ns] Salmon / des [300ns] Naasson /

33. Des [300ns] Aminadab / des [300ns] Aram / des [300ns] Esrom / des [300ns] Phares / des [300ns] Juda /

34. Des [300ns] Jacobs / des [300ns] Isaacs / des [300ns] Abrahams / des [300ns] Thara / des [300ns] Nachor.

35. Des [300ns] Saruch / des [300ns] Ragau / des [300ns] Phalek / des [300ns] Heber / des [300ns] Sala /

36. Des [300ns] Cainan / des [300ns] Arphad / des [300ns] Sem / des [300ns] Noe / des [300ns] Lamech /

37. Des

37. Des [zoons] Mathusala / des [zoons] Enoch / des [zoons] Jared / des [zoons] Maleel / des [zoons] Cainan.

38. Des [zoons] Enos / des [zoons] Seth / des [zoons] Adams / des [zoons] Godts.

A G T S T E T R A P,

Inhoudende eenige Christelijke Nups-gebeden / ende Schijftuurlijke Spreuken; tot Oeffeninge der Jeugd.

O deze Cray geklommen zijnde / ende alle de voorgaande Crayen wel geleerd hebbende / volgens mijn Onderwijs / zullen wy u Lieden nu niet meer laten Boek-staven / maar ordentelijk ende wel doen Lezen; tot welken eynde wy hier verscheydenne Christelijke Gebeden / ende Schijftuurlijke Spreuken hebben by een verzaamd.

Het Gebed onzes Heeren.

Mathei VI. vers 9.

Onze Vader / die in de Hemelen [zjt.]

1. Wven Naam werde gehepligt.
2. Uw' Koninkrijke come.
3. Wven Wille geschieden / gelijk in den Hemel [also] ook op der Aarden
4. Ons dageliks Brood geest ons Heden.
5. Ende vergeeft ons onze Schulden / gelijk ook wy vergeven onze Schuldenaren.
6. Ende en leyd ons niet in Verzoekinge / maar verlost ons van den Boozen.

Want Uw' is het Koninkrijke / ende de Kracht / ende de Heerlijcheyd in der eeuwigheyd / Amen.

Het

Det Morgen Gebed.

O Barmhertige Vader! wy Danken U / dat gy dezen Nagt zo getrouwelik vooz ons gewaakt hebt / ende Widden dat gy ons wild sterken met uwen Hepligen Geest / die ons vooztaan gelepde / dat wy dezen Dag (mitsgaders alle de Dagen onzes lebens) mogen bestede tot alle gerechtighepd ende Heplighepd / ende dat wy in handen nemen dat onze oogen altjd zien om uwe eere te verbynden / also dat wy alle den voozspoed onzes vooznemens van uwe milde hand alleen verwagten. Ende op dat wy zilke genade van u verkrifgen : wild ons (na uwe belostenisse) vergeven alle onze Zonden / dooz dat Heplig Lijden en Bloedvergieten onzes Heeren ende Zaligmaaker Jesu Christi : want zy zyn ons van herten leed. Verligt ook onze Herten / op dat wy alle Werken der duysternisse af-gelegt hebbende / als Kinderen des ligts / in een nieuw leven mogen wandelen in alle Godzalighepd. Geest ook uwen Egen tot de Verkondinge uwes Goddelijke Woords : Verhoord alle werken des Duvels. Sterkt alle Kerken-dienaars ende Overheden uwes Volks : Croost alle herbolge ende benauwden Herten ; dooz Jesum Christum uwen lieven Zoone onzen Heere ; welke ons belooft heeft ; dat gy ons alles wat wy in zynen Naam Widden ; zcherlik geven zult / ende daarom ons also heeft leeren Widden : Onze Vader, &c.

Sterkt ons ook in 't rechte Geloove 't welk wy van Herten ende met den Monde belijden.
Ik geloove in Godt den Vader, &c.

School-

School-Gebed / ofte als een hem wil begeven om te Studeeren.

P S A L M CXIX.

Vers 9. Waar mede zal den Jongeling zijn Pad zuiver houden? Als hy [dat] houd na U Woord.

Vers 18. Ontdekt mijne oogen, dat ik aanschouwe de wonderen van uwe Wet.

Vers 34. Geeft my 't verstand, ende ik zal uwe Wet houden, ja ik zalze onderhouden met gantscher herten.

Al magtige! Barmhertige Godt / wy Bidden U om de verdiensten uwes lieven Zoons / giet over ons upt / na uwe beloftenisse: den Geest der genade / ende des Gebeds / die ons by U voortrede met onuitsprekelijke zugten; heerd dog / o Heere! uwe oogen af van de menigte ende grouwliikhepd onzer Zonden; ziet ons liever aan in 't aanschijn uwes Zoons onzes Zaligmaakers Jesus Christus / ende om zynent wille / wilt ons te hulpe komen met de tegenwoozdighepd uwes Hepligen Geest / op dat dooz deszelfs genadige ingebinge / ende verligtinge / ons Studeeren / het zp in Lezen / Schryven / als anderzints een goede ende doozspoedige wytkomst mag verkrifgen / ter eeren uwes Hepligen Naams / tot troosten en Zalighepd onzer Zielen / Amen.

P S A L M XXV. vers 14.

De verborgendhepd des Heeren is voor de geene die hem vreezen; ende ziju Verbond, om hem [die] bekend te maaken.

Bes

Gebed vooꝝ den Eeten.

PSALM CXLV.

Vers 15. Alle oogen wagten op U : ende gy
gœeft hen haare Spijzet'zijner tijd,

Vers 16. Gy doet uwe hand open, ende verzadigt
alles wat daar leeft na U welbehagen.

HEere Almagtige Godt ! gy die alles geschapen
hebt / ende nog dooꝝ uwe Goddelijke kragt on-
derhoud / ende dat Volk Israëls in de Woestijne ge-
spijst hebt : wild uwen Zegen strekken over ons uwe
arme Dienaars / ende ons Hepligen deze Gaben / die
wy van uwe milde goedhepd ontfangen / op dat wy
die matiglijk ende Hepliglijk na uwen goeden wille mo-
gen gebzupken / en daar dooꝝ bekennen dat gy onze
Vader / ende een oorspronk alles goeds zyt. Geeft ook
dat wy altijd / ende vooꝝ alle dingen zoeken dat Geestel-
lijke Bzood uwes Woords / met het welke onze Ziele
gespijst werden ten eeuwigen leven / 't welk gy ons
bereydt hebt / dooꝝ dat Heplig Bloed uwes lieuen
Zoons onzes Heere Jesu Chyristi. Onze Vader &c.

Alzo vermaand ons de Heere

Chyristus.

Luce XXI.

†. 34. Ende wagt uzelfen, dat uwe Herten niet t'ee-
niger-tijd bezwaard en worden met brasserye, ende
dronkenschap; ende zorgvuldigheden dezès levens,
ende dat u dien Dag niet onvoorziens [over] en kome.

†. 35. Want gelijk een Strik zal hy komen over alle
de geene die op den gantschen Aardbodem gezeten zijn.

Ge:

Gebed na den Eeten.

Alzo spreekt de Heere in 't vijfde Bock Moses
in 't agtste Capittel.

Vers 10, 11. Als gy dan zult gegeten hebben, ende verzadigt zijn, zo zult gy den HEERE uwen Godt loven over dat goede Land, dat hy u zal hebben gegeven.

Wagt u; dat gy des HEEREN, uwes Godts, niet en vergeetet: dat gy niet en zoud houden zijne Geboden, ende zijne Regten, ende zijne Inzettingen, die ik u heden gebieden.

HEERE Godt Hemelsche Vader! wy danken U
voor alle uwe weldaden / die wy zonder ophou-
den van uwe milde hand ontfangen / dat uwen God-
liken wille is / ons te onderhouden in dit tijdelijke
leven / ende ons te verzorgen met alle onze nood-
druft: maar inzonderhepd dat gy ons herbooren
hebt tot de hoope van een beter leven / - het welk gy
ons gespenbaard hebt dooz U Weplig Euangelium.
Wy bidden U barmhertige Godt ende Vader / dat
gy niet toe en laat dat onze Herten hier in deze Ward-
sche ende vergankelijke dingen zonden geworteld sijn /
maar dat wy altijd mogen opwaards zien ten We-
mel / verwagtede onzen Zaligmaaker Jesus Chri-
stus / tot dat hy in de Wolken verscheymen zal tot
onzer verlossinge / Amen.

Wond Gebet.

O Barmhertige Godt! eeuwig ligt / scheynende
in de duysternisse / gy die verduyft de Dagt der
Zonden ende alle blindhepd des herten / nadien gy
de Dagt verordineerd hebt om te rusten / gelijk den
Dag om te arbeypden: **Wy Bidden U** / geest dat onze
Aghaamen in breedte ende stilhepd ruste / op datze daar
na bekwaam zyn mogen te lijden den arbeypd dieze dra-
gen moeten: **Watigt** onzen slaap / dat die niet onoz-
dentelijken zy / op dat wy aan Lijf en Ziele onbeblekt
mogen blyven; ja dat onze slaap zelf geschiede tot u-
werere / verligt de oogen onzes verstands / dat wy
in den dood niet en ontsapen / maar altyd verwag-
ten op onzer verlossinge uyt deze elendighepd. **Be-**
schermt ons ook voor alle aanvegtinge des **Duy-**
vels / ons in **U** Heylig geleyde nemende. **En** hoe wel
wy dezen **Dag** niet toe gebzagt en hebben: zonder
tegen **U** grootelijks gezondigt te hebben: **Wy Bidden**
U / wild onze Zonden bedekken door uwe groote
barmhertighepd / gelijk gy alle dingen op de **Warden**
met de duysternisse des **Dagts** bedekt / op dat wy
daarom van u aanschijn niet verstootten werden.
Geest ook rust ende troost allen **Kranken** / **Bedzoef-**
den ende aangevoigtene **Herten** / door onzen **Heeren**
Iesus Christus / die ons also heeft leeren **Bidden** /

Onze Vader &c.

Schriif-

Schriftuurlijke Spreuken

Om de Jeugd al Lezende tot Godzaligheid ende Zedigheid op te wekken.

De Pligt der Kinderen tegens Godt, tegens haare Ouderen, en tegens haar zelfs.

De Breeze des **H E E R E N** is het beginzel der **W**eetenschap: de **W**aze veragten **W**ijshheid / ende **C**ugt / **P**rov. 1: 7.

Wie de **C**ugt lief heeft / die heeft de **W**eetenschap lief: maar wie de bestraffinge haat / is ondermiftig / **C**ap. 12: 1.

Een **W**ijs Zoon [hoorde] de **C**ugt des **V**aders: maar een **S**potter en hoorde de bestraffinge niet / **C**ap. 13: 1.

Een **W**aas zal de **C**ugt zijns **V**aders versmaden: **M**aar die de **B**estaffinge waar neemt zal kloekzinniglijk handelen. **C**ap. 15: 5.

Een **W**ijs Zoon zal den **V**ader verblinden: maar een zot **M**ensche veragt zijne **M**oeder. **V**ers 20.

Wie de **C**ugt verwerpt / die versmaad zijne **Z**iele: maar die de **B**estaffinge hoorde / krijgt **V**erstand / **V**ers 32.

Wie zijnen **V**ader / ofte zijnen **M**oeder vloekt / diens **L**ampe zal uyt-gebluscht worden in zwarte **D**uyfternisse / **C**ap. 20: 20.

Hoorde na inwen **V**ader / die u gewonnen heeft: ende en veragt uwe **M**oeder niet / als zy oud geworden is. **K**oopt de **W**aarheid / ende en verhuoptze niet: [mitsgaders] **W**ijshheid / ende **C**ugt / ende **V**erstand. **C**ap. 23: 21, 23.

Wie zijnen **V**ader / ofte zijne **M**oeder berooft / ende

zeld / 't En is geen overtoomg; die is oeg verzoer-
vende mans Gezelle. Prov. 28: 24

De Ooge die den Vader bespot / ofte de gehooz-
zaamheyd der Moeder veragt die zullen de slavens
der Beeke uyt pikken; ende des Arends Jongen zul-
lenze eeten. Cap. 30: 17.

Zo wie zijnen Vader / ofte zjine Moeder staat /
die zal zekerlik gedood worden. Die ook zijnen
Vader / ofte zjine Moeder vloekt die zal zekerlik
gedood worden. Exod. 21: 15, 17.

Hebt gylust tot Wijshepd / zo bewaard de Gebo-
den ende de Heere zal u dezelve verleenen. Want de
vreeze des Heeren is Wijshepd ende Lugt: ende zjijn
welbehagen is Geloove ende Zagtmoedighepd / Syr.
1: 26, 27.

Die den Heere vreezen / en zullen zjine Woorden niet
ongehoozzaam zjijn / ende die hem lief hebben / zullen
zjine Weyen bewaaren / Cap 2: 18

Die zijnen Vader ercd / die verzoend zjine Zonden.
Ende wie zijnen Moeder ercd / is geljkh als die
Schatten vergaderd / Syr. 3: 3, 4.

Wie zijnen Vader verlaat / die is geljkh een Gods-
lasteraar / ende wie zjine Moeder tot Coorn ver-
wacht / die is verbloekt van den Heere / Vers 3: 18.

En zjijt niet stout met uwe Tonge / ende luy ende
slap in 't Werken. Cap 4: 34.

Wijn Kind verkieft de Onderwyzinge van uwe
Jeugd aan / ende tot uwe Grijze Hapren toe zult gyl
Wijshepd vinden. Cap. 6: 18.

De Lupaard is te geljken by eenen besjhten Steen /
ende een pgelikh schupffelt hem uyt over zjine oneere.
Een Luwe is geljkh een Koe-drek op den Mist-hoop
wie hem op neemt / schud de hand af / Cap 22: 1, 2.

Bewend uwen Mond niet tot Zweeren / ende en
gewend u niet den Hepligen te noemen / Cap. 23: 8.

Wie

Die den Heere vzeest / die zal zijne Oudertwzinge
aan nemen / ende die haar vzoeg tot hem maaken /
zullen vinden wat haar wel-behaagt / Syr. 32: 15.

Mijn Kind / verzoekt uwe Ziele terwylen gij leeft /
ende ziet wat voor haar schadelik is / ende en geeft het
haar niet / Cap. 37: 28.

Pligt der Ouderen tegens haare Kinde- ren, om die te Tugtigen ende te Leeren.

Tugtigt uwen Zoon / alffer nog hoopes is: maac
en verheest uwe Ziele niet / om hem te dooden /
Prov. 19: 18.

Leerd den Jongen de eerste Beginzelen na den eysch
zijs Wegs / als hy ook oud zal geworden zyn / en
zal hy daar van niet af-wyken / Cap. 22: 6.

En weerd de Tugt van den Jongen niet: als gij
hem niet de Roede zult slaan / en zal hy niet sterben:
Gij zult hem niet de Roede slaan / ende zijne Ziele
van de Helle redden / Cap. 23: 13, 14.

Openbaare bestraffinge is beter dan verborgene
Iesde. Cap. 27: 5.

De Roede / ende de bestraffinge geeft Wijshepd:
maac een Kind dat [zig zelven] gelaten is / beschaamd
zijne Moeder. Tugtigt uwen Zoone / ende hy zal u
gerusthepd aan doen: ende hy zal uwe Ziele vermaa-
kelikheden geven / Cap. 29: 15, 17.

Hebt gij Kinderen / onderwijst dezelve / ende buigt
haaren Hals van der Jeugd aan / Syr. 7: 23.

En verlangt niet na een onnutte menigte van Kin-
deren / nog en verheugt u niet over Godlooze Zoonen:
indien zij vermenigvuldigen / verheugt u over haar
niet / zo de vzeese des Heeren hy haar niet en is. Ver-
trouwt

trouwt op haer leven niet / ende en agt haare menigte niet. Want een Regtveerdige is beter dan [zulke] Dwyzend. Ende ['t is beter] zonder kinderen sterben / dan Godlooze kinderen hebben. Syr. 16: 1, 2, 3, 4.

Kinderen die in een goet leven worden op-geboed: die verbergen de slechte af-komste van haare Ouders. Kinderen die in veragtinge ende ongeschiktheit haar roemen / die bebleken de Edele af-komste haares Beslagts / Cap. 22: 7.

Wie zijnen Zoon lief heeft / die zal de Goeden altyds aan hem bezigen / op dat hy eyndelick van hem verheugt worde. Wie zijnen Zoon tugtigt / zal over hem verblijd worden / ende in 't midden der Vermaarde Lieden zal hy van hem roemen. Wie zijnen Zoon leerd / die zal zijne Spand tot jaloersheyt verwekken / ende in tegenwoordigheyt der Vrienden zal hy over hem vrolick zijn. Is zijn Vader gestorven / so ist als of hy niet gestorven en waare: want hy heeft na hem agter gelaten eenen die hem gelijk is / Cap. 30: 1, 2, 3, 4.

Wie zijnen Zoon af strykt / die verblind zijne Wonden / ende op elk roepen worden zijne Angewanden ontroerd. Een ongetemt Paard word wrevelig / ende een ongebonden Zoon word moetwillig. Streeld uwt Kind / ende het zal u verschrikken: speld / met hem / ende het zal u bedroeven. Lagt niet met hem / op dat u geen smerte en over kome / ende gy ten laastten niet op uwe Garden en bijtet. En geeft hem geen magt in der Jeugd / ende en overziet zijne ontwoetendheden niet. Wygt hem zijnen hals in der Jeugd / ende byrecht zijne Lendenen / terwoelen hy nog een Kind is / op dat hy niet eeniger tyd verhard zijnde / u ongehoorzaam / ende uwer Zielen een smerte zp. Onderwist uwen Zoon / ende maakt uwt werk van hem / op dat gy u niet en stoot aan zijne ongeregeldeheyt: Cap. 30: 7-13. En

En geeft uwen Zoon ende Wijs / Boeder
 ende Vriend geen magt over u / zo lange gij leeft :
 ende en geeft uwe Goederen aan geen ander / op dat
 gij niet berouw hebbende om dezelve behoeft te sme-
 ken. Zo lange als gij nog leeft / ende Wassers in u is /
 en geeft u zelven in niemands anders magt over.
 Want het is beter dat de kinderen u smeken / dan
 dat gij na de handen uwer Zoonen ziet / Syr. 33:
 19, 20, 21.

NEG ENDE TRAP.

Leerende, hoe men een Penne wel zal
 snyden, houden ende voeren, &c. Als
 mede van de Punctuatie, Distinctien van
 't Lezen ende Schryven: Mitsga-
 ders van de Abreviatien.

De Voorgaande Trappen / van leed
 tot leed / in orde op-geloomen zijn
 de / is U.L. allet genoezaam des
 leed / wat tot de Spel en Leet-konst van
 mede is / zo gij onze Onderwijzinge maar wel
 hebt waar genomen. Volgt den nu mijn Nes-
 gende Trap / die nietveel mag genoemd worden /
 De kleyne Schrijf-konst, die U.L. zal lees-
 ten een Penne wel te snyden / te houden en
 te voeren / een fundament om in Letteren wel
 te formieren: ook om wel te Schryven / ende
 op dat d'zey Trap mede mag dienen voor de

geene Die zig wijder in 't Lezen wil oeffen
men / om Geschreyen Schriften / als Fransen /
Contracten en anderzint / te lezen / zo heb
ikze met een Geschreyen Schrifte laten Bruck
ken / te meer om datze principalijk van de
Schrijf-konst handelt / also dat een yegelijk uyt
dit eenige Boekken alderhande soorten van Boek
ken en Geschreyen Fransen perfectelike kan
leeren lezen. Intgelijck verscheyde Handen
leeren Schryven.

Onderrigtinge, om te leeren een goe- de Penne te snyden, ofte te bereyden.

Als men een Penne bereyden wil om te
Schryven / moet men hier wel in acht
nemen zo ge in u Schrifte of Letteren die ge in
't Schryven maaken wilt / 't zy dat ge 't na den
Linker of Rechter-hand drayen wilt / dat als dan 't
spits of punt der Penne op die zijde een weynig
hooger af snijd als 't ander zijde / in dieer voer
gen dat de Penne / daerze 't korst is u op die
zijde in 't schryven wat held: maar zo heb
Schrift hoek recht moet wezen / gelijk men
meestondeel doet in de Staande Nederlandsche
sche / als ook in de Spaansche / Romeynsche /
Florentijnsche / en andere Handen / maakt als
dan dat beyde de spitzten / ofte punten der Penne
ne / een lang gesneden zijn. Als dan Schryf
kende / maakt dat ge in een geheel Woord hoe
lang

lang het zelve ook mag wezen / alle Letteren
 van 't Woord aan malikanderen bind / ende met
 een treck volbruyndet / ende sy ligt de Penne
 geenzint op / voor ende al ter 't Woord vols
 komelijc zy geschreeven. Sit doende zal in
 Schrift zonder eenig twiffel goed wezen.

Maniere om een Penne te voeren of te houden.

De Penne versneden ende wel bereyd zijns
 de / moet men die houden eerst met twee
 Vingeren. Te weeten / met den Puyen ende
 den voorste Vinger ; daar toe dan een weynig
 voegende de naast-volgende : te weeten / den
 middelsten Vinger ; sluytende deze drie Vin
 gers alsoe Eric-hoekt wijze om de Penne ; met
 de twee eerste moet men de Penne meest
 houden / den middelsten alleenlijk tot hulpe
 nemende / op dat de Penne in diec te vast
 tor hand sta. Sy moet ook in 't Schryven
 in Vingers recht uyt stecken ; Nog de middelsten
 een weynig langere voegen als de twee ander
 re : maar zo / dat den middelsten op den vierden
 Vinger / half ende half / ende den vierden
 op den kleynsten Vinger van agter op leune : als
 zo dat de geheele hand alleenlijk op den kleyn
 sten Vinger moet steunen of rusten. Sit is
 nu van de Penne te snyden / ende wel te
 houden.

Volgt nu een regte maniere om wel te lee
 ren Schryven.

Een goede Onderwyzinge, om alle Letteren
wel te formeeren, ende te Schryven.

In den kersten moet den Schryver wetten /
dat de Lighamen der Lettert een groot
moeten zijn. **E**n Lettert rond ofte vierkant /
kendeelt Schoofdet of Sefteentet: **E**n zom-
mige Schoofdet en Sefteentet te zamen. **O**n-
der ronden en vierkante behooren (a e e m n o
(r v w x) en deze maaken een bloot Lighaam.
Onder de Schoofde en Sefteente / zijn zom-
mige recht ofte dwars / de andere Hoogt-wijze **S**es-
hoofdet of Sefteentet. **E**n recht en dwars **S**es-
teentede zijn deze (b g h k l p r z) maar de (f)
en de (s) zijn Schoofde en Sefteentede te zaa-
men. **E**nde deze moeten bejuncten worden om
teken de hoogte van een Letter / hout het Ligh-
haam der Lettert daar zy by staan / ende van daar
af gedukt tot het onderste deel toe van het
Lighaam / ende op-wards Halve-maant wijze /
van de Slinker na de Hogter-hand om-geloomd /
de hoogte ten minsten van een Lettert lighaam.

Ten tweedten / de Hoofden en Steenten /
na haar rechte maat / moeten zijn zolang als twee-
maal het Lighaam der Lettert / bezonder van
de dwarsse en rechte / als in de (d) want boven de
rondigheyd des Lighaams is / namelijk de dwars-tuch /
die moet zo lange zijn als twee-maal de onderste /
als in de (p q en i) rechte Sefteente / en in de
(g r en z) Hoogt-wijze Sefteente Lettert.

Ten

Ten derden / deze zijn Hoogt-wijze Schoofen
in Sijsteerte Lettere (B g h k l) en deze worden
begonnen recht boven 't Lighaam van de Lettere / treck
kende recht of twee-maal zo Hoog als 't Lighaam
van de Slinker-hand of na de Legter / als een
Hoogtken / ende van boven weder recht meer: ende
Lighaamen van (b en v) moeten van onder plat /
en dan rond op / tegen 't begin van 't Hoofd om getogen
ende besloten worden / ende de (g) onder van de
Legter-hand na de Slinker om getogen worden /
ende de (y) ter contrarie van de Slinker na
de Legter-hand toe.

Ten vierden / de (t) word getrokken
eerst op deze maniere (-) en als dan rond / van
de Legter-hand na de Slinker / Hoogt-wijze
omtrent zo Hoog op-trekkende als 't Lighaam is /
of weynig Hooger.

Ten vijften / de (t) word begonnen van boven
het spilt / over dwars na de Slinker-hand toe /
met de hand van de Penne trekkende / en het
Lighaam voort tot beneden toe / met het plat
van de Penne recht weder getrokken: ende in 't
scheyden van 't Lighaam en de Steert / een
dwars-streepken daar door halende / heel sijn / 't
is niet nodig te gebuyken een dwars-streepken
van 't spitze der (t) want 't gemeyn gebuyk loerd
in de (t) maar simpel van boven tot beneden
met het plat der Penne te brengen / zonder om
der aan eenig plat te maaken / maar alleenlijk
in 't begin zijn Penne een weynig te lichten / en in
't af

't af trekkety zij Penne ety weynig te drukkety of
zwaarder te houden / ende die also getrokken /
het dwars (-) streckety 't welck daar door ghaald
moet westy / heel sijn maakety / als gezeyd is.
Men maakt ook zomwijlty ety (t) aliscenlyk af-
trekkende als booty / ende onder heel plat / op
deze maniere (t) het welck meestendael geschied
in t eynde der Woordty ende als dan en ges-
bruykt men het dwars-streckety niet.

Ety lofety / met dezty teck (l) 't welck ety
(xl) is / konnety gemaakt wordty (b h k l) ety
met de (c) konnety gemaakt wordty deze naevolgens
de Letterb (a o d e o q) met dety teck van (i) wordty
begonnety (i i j m n p f s r u v) alzo dat die deze drie Lets-
terty (l o i) veel maakety van / moeyne ik vastelijck
dat hy het gheschick d / 2 / C. veel zal konnety.

NOTA. Sat de Letterty in u Schryfety
zo veel spatye van malhandertty moekety hebben /
dat er tusschen beyde ety (i) kan staan. Ook
mede tusschen uwe Woordty de spatye van ety (o)
ofte ety hoogstety ety (m) ety waare dat gy in het
Schryfety eenigety teck van ety Letter zoud willety
mijdety: Doort moekety uwe Regelt zo verre van
malinander staan als yder Regelt breed is / alzo dat
de Letterb van d'one Regelt d'ander niet en
roerety / ety zy enige Letterb met gheschick langer
trekkety waare: Schrijft ook u Regelt recht /
daar veel op lettende / zal u Schrijft goed zyn.

Volgt van de Punctuatiën, Distinctiën ofte ondericheydinge der Redenen, in 't Lezen ende Schryven gebruykelijk.

No dit alles aan gewoeten hebbende / kan ik
niet na-laten / om u diest te perfecten te
maaken in 't Lezen ende Schryven / U L door
dezen Trap te leeren als de Distinctie / Punctua-
lity / Abreviatory / die in onzen Nederlandschen
Bruk ofte Schriften / waar genomen ende in age
genomen meestly wordet / want zo gy perfect ende
moet verstand wild Lezen / zo moet gy voor al eerst
weeten / ende in age nemen waar gy in 't Lezen
moet op houden / ofte rusten / om den zin wel
te verstaan / van 't geen gy leest: anders is al
u lezen te vergeest / ende zonder begrip van zin.
Maar in 't Schryven is U L. dit voornamentlijk
nodig te weeten. Want indien gy eenige Brief
ofte iets anders komt te Schryven / zonder Dis-
tinctie ofte onderscheydinge der Reden / zoudt
niemand uwe meening ten regte konne verstaan
nog begrepen: Daarom heb ik nodig geagt de-
zen Trap der Distinctie ende Punctuality (die
anderzins mede by de Leet-konst behoort /) als
hier by de Schrijf-konst te stellen / also men
eerst vast moet konnen Lezen / als ter men
de kragt der Punctuality kan begrepen: maar
in 't Schryven / moet men dit in 't begin nood-
wendiglyk wel weeten te maaken en te
verstaan.

De

De Punctuatiën zijn dan deze:

1. , / Comma of Virgula.
2. ; Punct-Comma of Semi-Colon.
3. : Dubbelde-Punct of Colon.
4. ? Interrogatio of Vraag-teekenen.
5. ! Admiratio of Verwonderings-teekenen.
6. . Punctum, of Punct, of Stipken.
7. ( ) Parenthesis of Tusschen-stellings-teekenen.
8. - Copulatio of t'Zamen-inoopinge.
9. ^ Divisio of schiep-teekenen.
10. ' Apostrophus of Apheresis, dat is / Teekenen van Weg-neminge.

Van de Comma of Virgula. (/,)

Dit Teekenen word by de Grieken Comma genoemd / ende by de Latijnen Virgula, zyn sig gelyc in de Grieksche ende Latynsche Schryf-konst is about (,) maar in de Oeg, en Nederduytsche Druk is 't een schuynt recht Sierophen / als hier (/) ende met dit Teekenen word en onderscheyden de Woorden / Spreuken ende onvolkomenen Zeden / die van sonderlyc Materie sprekende zyn / mogtaut niet buyten propoest / in den zelven zyn / wat word uyt loopen. Ende ontziet waar deze Comma of Virgula staet / moet men een klein weynig rusten / en zyn dden wat verhalten. Als by Exempel. Ik heb in de Schriftuure van Job gelezen, dat hy hadde veel Kinderen, veel Rijkdommen, veel Ossen, veel Koeien, veel Schaapen, en veel Kalveren, &c.

Van de Punct-Comma of Semi-Colon. (;)

Dit Teekenen word gebreykt om onderscheyd te ma-

maakt by een zeden daar de volgende Spron-
 ken van zijn schryven te wilken verandert / en
 mocht dienot tot verklaringe en bevestiginge van
 't geene te vooren is gezegt : beduydende een
 derde of vierde-deel. Van een volkomenen zij.
 Als by Exempel : Zo zegt de HEERE,
 ziet dat ik gebouwt hebbe, breek ik af, ende
 dat ik geplant hebbe, ruk ik uyt ; zelfs dit
 gantsche Land, &c. Ende waar men dezey
 Punkt-Comma, ofte Semi-Colon, Gedrukt
 ofte Geschreeven vind ; daar moet men zig inden
 de helfte langer verhalten / ende rusten / als
 by de (,)

Van de Dubbelde-Punkt ofte Colon. (:)

De Dubbelde-Punkt, of Colon word gesteld
 agter een vaste zeden / die een halven zij
 maakt ofte een Lis van eenige Sententie / daar
 men nog niet by voegen moet om den volkomenen
 zij te besluyten : als by Exempel. Alzo
 voer Elia met een Onweder ten Hemel ; Ende
 Eliza zag 't : Ende hy riep : Mijn Vader,
 Mijn Vader, Wagen Israëls, ende zijne Ruyte-
 ren, ende hy zag hem niet meer : Ende hy vat-
 tede zijne Kleederen, ende scheurdeze in twee
 stukken. Waar men dit Teekken vind / moet
 men een zo lange rusten als by een Comma,
 ende een weynigter langer als by een Semi-Colon.

Van de Interrogatio, of Vraag-teekken. (?)

Interrogatio, of het Vraag-teekken / stelt men
 als

als meny ymand een Vraag-reech stelt / ofte
 ymand iets of wat vraagt: ende word altoet agter
 de Vraag-reech getokend / als by *Exempel.*
 David riep Abner: Zult gy niet antwoorden
 Abner? Doe antwoorden Abner: Wie zijt gy
 die tot den Koning roept? Doe zeyde David
 tot Abner, zijt gy niet een Man, ende wie is
 u gelijk? Waarom dan en hebt gy over uwen
 Heeren den Koning geen Wagt gehouden?
 Op die Vraag-keesten mag men zo lange rusten /
 als by de *Colom.*

Van de Admiratio, of Teeken der Verbaasthe-
 ringe / ofte Verbaastheyt. (!)

Het Teeken van Verwondering of Verbaast-
 heyt / moet men altijd stellen als men in 't
 Schryven een Leedy door heeft van Ver-
 wondering / Verbaastheyt / Verschrikking / of als
 men enige Beklagte doet / als by *Exempel!*
 O! Hoe ydel zijn de gedagten der Menschen:
 ô Elendig!, die geene, die na de Hoogheden
 der Wereld staan! die niet en begeeren dan
 Rijkdom en Pragt, ende Hooge Staaten: ô!
 Hoe gelukkig is den stand der Armen! ende der
 geener, die haar Brood eten in 't Zweet haa-
 res aangezichts.

Van het Teeken Punctum (.)

Punctum, ofte Puntken / stelt men altijd als
 de Leedy ofte zij volkomten ofte geheel vol-
 maakt

maakt id; Ende als g^e Schrijft / zo moet g^e althooft de eerste Letter van het Woord dat'er aan volgt met een groote Door-letter / dat is een Capitaal, ofte Hoofd-letter maken / door dien dat g^e moet dit Aankken de Eeden ofte zin hebt gesloten; en de andere wederom begint: G^e moet ook wooten / dat men alle Officien / ende alle Naamen van Menschen / Bedienten / Landen / Steden / Orpen / Planten / Boomen / Druyten / Bergen / Rivieren / ende diergelijcke meer / met een Capitaale ofte Hoofd-letter moet Schryven / by Voorbeeld: Het is beter een Beerte ontmoeten, die van zijn Jongen berooft is; als een Sot in zijnder Sotheyd.

Tusschen-stelling-Teeken / of Parenthesis, ( )

Parenthesis, is in onze Taalen te zeggen een tusschen-in-stelling / en word geseld / daar men iets tusschen de Eeden wil in brengen / om de Materie die te vlaarder te doen verstaan / 't welck men zonder den zin te krencken / daar ook kan nyt laten / en word getekend met twee Halve Maandjes / waar van 't eerste Halve Maandje geseld word in 't beginzel van 't geene men in steld / die eygendijk *Parenthesis*, word genaamd: Ende het ander in 't eynde / wient Naamte is *Conclusio*, ende worden getekend deent ( ) *Exempli gratia*: Als Cræti Zoonc zag, (dien van Natuuren stom was) dat een Soldaat zijn Vader wilde doorstecken &c.

**Van de Copulatio, in het Latyn. Hyphen in
't Grys; en Zamen-knoopinge in 't
Duits. (-)**

Copulatio, It is onze Taale een te zamen-
knoopinge / daar mede men twee Woorden aan
malkander knoopt: Ende word gesteld aldus / by
Exempel. Agret niemand gelukkig eer hy in
zijn leven ge-eyndigt heeft. Hier ziet gy in
ge-eyndigt, hoe dit Woord word gebonden / Ende
met dit Teeken te zamen aan malkanderen ges-
tegt. Het gelijkt / Wijn-ranken, Zee-baaken,
Spijs-offer, Zamen-komste, Schrijf-penne,
en diergelijkt meer.

Van het Teeken Divisio. (- of =)

Divisio, Het is een verdeelinge der Syllab-
ten / Ende dat moet men gebruiken als men op
't eynde van een Regel in 't Schryven / een
Woord van malkanderen moet deelen / door dien
de plaats te kort wald om het geheele Woord te
voleynden / deylende alsoe 't Woord af met Syll-
laben / en zult als dan na de laatste gelatene
Syllabe stellen het Teeken Doorz. (- of =)

Van het Teeken Apostrophus, (')

Apostrophus, it so veel te seggen / als een
weg-neming van een Vocale, of zelf-klinker /
Ende word dit Teeken altoos gesteld in dezelve
plaatsen daar die Vocalis, of zelf-klinker is

weg genomen / om aan te wijzen dat daar een
Vocalis is uyt gelaten als in Deze Woorden /
 d'Eerste, d'Akker, d'Eeuwige, t'onzent,
 t'uwent, t'allen tijden, &c. In welke d'*Apo-*
strophus, moet staan agter de (d') en (t') om
 dat de uytgelaten *Vocalis*, daar behoort te staan /
 beteekende (d') de, ende de (t') tot, gelijk of
 'er stonde / de eerste, de Akker, de Eeuwige,
 tot onzent, tot uwent, tot allen tyden, &c.
 Weet ook dat agter de (d') nog (t') geen *Apo-*
strophus, en mag komen / 't en zij het volgende
 Woord met een *Vocalis* begint / gelijk ge in de
 volgende Woorden ziet; want men niet mag Schry-
 ven / d'Heeren, d'Staaten, d'Gedeputteerden,
 d'Meester, maar de Heeren, de Staaten, de
 Gedeputteerden, de Meester, &c. 't Welk
 nochtan by veel Schrijverten grovelijk word mis-
 bruykt; zomtijdt gebruikt men dit Teekten op een
 ander maniere / Ende word als dan een *Apheresis*,
 dat is: een voor-af-neming genaamd / hier word
 als dan het Teekten gesteld voor de ('t of 's) also
 de *Vocalis*, en andere Letterten / aldaar weg ges-
 nommen zijn / gelijk ge ziet in deze Woorden /
 't was, 't zal, 't welk, 't Volk: 's Morgens,
 's Avonds, 's Nagts, &c. Welhier beteekende
 ('t) het, de ('s) des: als of 'er stonde / het is,
 het was, het zal, het welk, het Volk: des
 Morgens, des Avonds, des Nagts, &c.

Van de Abreviatien, ofte verkortinge der Nederlandsche Woorden en Syllaben.

Aangaande de Abreviatien ofte verkortinge
der Woorden in 't Schryft / sijn in overs
blot in onze Nederlandsche Taalt: sy geelt die
alle wilde aanwijze: behoeft allely daar toe
sijn Groot-boek: zal dan hier nu slegt sonige
af-beeldy die moest bekend sijn gelyk sijn / als
volgt.

(Ey / word gesteld voor Ende:) Noes. voor
noeschevoty (noen. voor noenocht;) No.
voor niet; (niz. voor niet;) Nz. voor dat; (tz.
voor het of heyt;) Sv. voor Seigneur; (Ms.
voor Meester of Monsieur;) Kon. Maj.
voor Koninklike Majesteyt; (Princl. Excell.
voor Princelike Excellencie;) Sed. voor Sed
vaagde; (Jmptr. voor Jmpetrant;) Esq. voor
Esquiant of Esquest; (Triumph. voor Trium
phant;) Zent. voor Zentencie; (Oblig. voor
Obligatie;) sy zo nocht.

TIENDE TRAP.

Leerende de eerste Fondamenteen van de Reken-konst.

Numeratio, of Tellinge.

Leerde de Getallen noemen en uyt spreken / die ge-
maakt worden uyt deze tien Cijfers: namelijk:

1 / 2 / 3 / 4 / 5 / 6 / 7 / 8 / 9 / 0

Cijfer- Getal.	Naam of Waarde	Gemeen Getal.	Cijfer- Getal.	Naam of Waarde	Gemeen Getal.
1	Een	—	10	Tien	—
2	Twee	—	11	Elf	—
3	Drie	—	12	Twaalf	—
4	Vier	—	13	Dertien	—
5	Vijf	—	14	Veertien	—
6	Zes	—	15	Vijftien	—
7	Zeven	—	16	Zestien	—
8	Acht	—	17	Zeventien	—
9	Neegen	—	18	Achtien	—
0	Nulla	—	19	Negentien	—

Cijfer- Getal.	Naam of Waarde	Gemeen Getal.	Cijfer- Getal.	Naam of Waarde	Gemeen Getal.
20	Twintig	—	200	Twee-honderd	—
30	Dertig	—	300	Drie-honderd	—
40	Veertig	—	400	Vier-honderd	—
50	Vijftig	—	500	Vijf-honderd	—
60	Zestig	—	600	Zes-honderd	—
70	Zeventig	—	700	Zeven-honderd	—
80	Achientig	—	800	Acht-honderd	—
90	Negentig	—	900	Neegen-honderd	—
100	Honderd	—	1000	Duysend	—

Diezen Duyzen den
 Honderd Maillioenen
 Duyzend Maillioenen
 Diezen Duyzen den
 Honderd Maillioenen
 Duyzend Maillioenen
 Diezen Duyzen den
 Honderd Maillioenen
 Duyzend Maillioenen

Die zijn Getallen al,
 Te noemen niet en weet;
 Van Reekening en zal,
 Hy geven geen bescheet.

- I I
 . . . . . 12 xij
 . . . . . 123 Ic xxij
 . . . . . 1234 Im iic xxxiv
 . . . . . 12345 xiim iiic xlv
 . . . . . 123456 Ic xxiiim ivc lvj
 . . . . . 1234567 Imm iic xxxivm vc lxvij
 . . . . . 12345678 xiimm iiic xlv m vic lxxvij
 . . . . . 123456789 Ic xxiiimm ivc lvim viic lxxxix
 1234567890 Im iic xxxivm vc lxviim viiic xc.
 96 Zes-en-negentig.
 374 Drie-honderd Vier-en-zeventig.
 1639 Een-duyzend Zes-honderd Negen-en-dertig.
 56008 Zes-en-vijftig-duyzend en agt.
 307685 Drie-honderd-duyzend 7 Duyzend 600 en 85.

Additio, ofte Optellinge.

Leer hoe men verscheyde Perceelen van Getallen
 in een Somma zal brengen.

9 | Als by Exempel: hier ter zyden staan 9 Gul-
 5 | den / 5 Gulden / 3 Gulden en 7 Gulden / onder
 3 | maillanderen: om die tot een Somma te brengen
 7 | 30 begint te werken van onderen op / ende zegt
 — | 7 ende 3 maakt 10 en 5 maakt 15 en 9 maakt
 24 | 24. Zo is u Somma volmaakt: ende beloopt
 24 | 24 Guld.

24 **Guld.** steld die onder de Linie die onder de voorsz.
 schyven **Zomma** staan : gelijk hier vooren te zien is.

25		Hier staat nu ter 3den 25 Gulden / 62 Gul.
62		
34		
121		

ende 34 **Gulden** / om deze drie Perceelen in een te brengen / zo beghint te werken onder aan de **Zomma** / te weten van de 4 afloopende opwaards / ende zegt / 4 ende 2 maakt 6 ende 5 maakt 11. Nu moet gy weten dat de **Styve** van 5 / 2 en 4 enkelde **Getallen** sijn / en de **Styve** van 2 / 6 en 3 **Tienen** sijn : daarom steld de 1 van 11 onder de 4 nu behoud gy 1 / teld die met de naaste **Styve** van onder op / ende zegt 1 en 3 is 4 ende 6 is 10 ende 2 is 12 / steld 12 onder de voorsz. **Zomma** by de 1 die gy onder de 4 gesteld hebt / zo is deze **Zomma** ook volmaakt / en beloopt 121 **Gulden** / gelijk gy hier boven ziet.

Guld.	Stuyb.	Pen.		En koopman geeft uyt
476	— 12	— 9		476 Guld. 12 Stuyb. 9 Pen.
779	— 4	— 6		nog 779 Guld. 4 Stuyb.
325	— 5	— 12		6 Pen. nog 325 Guld.
345	— 18	— 14		5 Stuyb. 12 Pen. nog
				345 Guld. 18 Stuyb. 14
1927	— 1	— 9		Pen. Vrage : Hoe veel

dat hy uyt gegeven heeft ? Steld deze **Getallen** onder malkanderen / gelijkze hier ter 3den staan. Nu beghint van de **Rechter-hand** af : zeggende 4 ende 2 is 6 ende 6 maaken 12 ende 9 maaken 21 / dan gaat na de volgende **Linie** / van dewelke elk **Getal** zo veel als 10 doet / ende zegt 21 en 10 is 31 en 10 is 41. Nu dewijle de **Penningen** hier mede ongeteld sijn / zo moet men geen 41 daar onder stellen / maar over leggen hoe veel **Stuyvers** / (het welke de **Naam** is van de voorsz. **Getallen**) dat 41 **Penningen** maaken /

ende men bind 2 Stuppers / ende schieten 9 Pennin-
 gen ober / die men onder deze opgestelde Linie der
 Penningen sield / dewijle dezelve geen heele Stup-
 ver en maaken / ende de 2 die Stuppers zijn / doet
 men by de Stuppers / zeggende / 2 en 8 maaken 10
 ende 5 is 15 en 4 is 19 en 2 is 21 en 10 albooren is 31
 ende 10 is 41 / dewelcke 2 Gulden ende 1 Stupver
 maaken / derhalven zet men 1 onder de opgetelde
 Linie der Stuppers / ende doet 2 by de volgende Li-
 nie der Guldens / werket dan als vooren: zulks dan
 de uptgist hier af is / 1927 Gulden 1 Stupver 9
 Penningen / als blykt by 't boorschreven Exempel.

Guld.	Stupv.	Penn.	Guld.	Stupv.	Penn.
1348	—	19	—	12	—
2589	—	7	—	9	—
2354	—	9	—	8	—
3409	—	8	—	9	—
<hr/>			<hr/>		
9702	—	5	—	6	—
			148562	—	14
				—	0

Proeve van Additio.

Maar of het gebeurde dat men twiffelagtig
 waar / als men zijn Werk volbragt hadde /
 of dat ymand dagte dat hy hem vergist mogte heb-
 ben in 't op-tellen / zo kond gy uwe Somme probee-
 ren: werpende alle de 9 daar upt / ende de Cijffers
 die hy dan over houd van de Somma / moet andere
 gelijk zijn / die gy upt den Facit ook over houden
 zult / als gy van gelijken al de 9 daar mede upt ge-
 woopen hebt.

Sub-

Substractio, ofte af-trekkings.

Dijend om het minste Getal van het meeste af te trekken / 't welk gedaan zijnde / zo werd het overblijfsel de Rest genaamd. Hier zijn vier zaaken aan te merken; Eerstelick de Schuld; ten tweeden / de Betalinge; ten derden; de Rest; ten vierden de Proeve.

Schuld	565
Betalinge	431
<hr/>	
Reste	134
<hr/>	
Proeve	565

Exempel: Een Koozman is schuldig 565 Guldens / waar op hy betaald 431 Guldens. Vrage / hoe veel nog de Rest blyft? Om dit te weten moet men voor eerst de Schuld op-stellen ende onder dezelve de Betalinge / ende (beginnende aan de Rechterhand van onder opwaards) zeggende 1 van 5 blyft 4 / en steld de 4 onder de 1 daar na zegt 3 van 6 blyft 3 / en steld die onder de 3 daar na zegt 4 van 5 blyft 1 / en steld de 1 onder de 4 / Rest dan nog 134 Guldens.

Om nu hier af een Proeve te maaken / zo Addeerd de Reste 134 met de Betalinge 431 die moeten te samen weder effen zo veel uyt maaken als de bovenste Schuld bedyaagt / te weeten 565 gelijk gy hier boven ter zyden getekend ziet: Ende dit is de regte Proeve van Substractie.

Guld.	Stuyb.	Pen.	Guld.	Stuyb.	Pen.
S. 3456	— 9	— 8	S. 58542	— 9	— 9
B. 3345	— 7	— 5	B. 34221	— 4	— 3
<hr/>			<hr/>		
R. 111	— 2	— 3	R. 24321	— 5	— 6
<hr/>			<hr/>		
P. 3456	— 9	— 8	P. 58542	— 9	— 9

Es

Mul-

Tafel van de Multiplicatio.

Multiplicatio, of Vermenigvuldig.

Leer een Getal / door hem zelven / of door eenig
ander Getal vermenigvuldigen / waer toe no-
dig is deze volgende Tafel wel vasteljk van blyte te
houden.

3 maal	2 is 4	5 maal	5 is 25	12 maal	2 - 24	
	3 - 6		6 - 30		3 - 36	
	4 - 8		7 - 35		4 - 48	
	5 - 10		8 - 40		5 - 60	
	6 - 12		9 - 45		6 - 72	
	7 - 14		6 is 36		7 - 84	
	8 - 16				7 - 42	8 - 96
	9 - 18				8 - 48	9 - 108
	maal		3 is 9		6 maal	9 - 54
4 - 12		7 is 49	11 - 132			
5 - 15		8 - 56	12 - 144			
6 - 18		7 maal	9 - 63		16 maal	2 - 32
7 - 21			8 is 64	3 - 48		
8 - 24			9 - 72	4 - 64		
9 - 27		8 maal	9 is 81	5 - 80		
4 maal				4 is 16		6 - 96
				5 - 20		7 - 112
	6 - 24	8 - 128				
	7 - 28	9 - 144				
8 - 32	9 maal	10 - 90	10 - 160			
9 - 36		10 is 100	11 - 176			
			12 - 192			
			13 - 208			
			14 - 224			
			15 - 240			
			16 - 256			

Met welke Tafel top de Crap van de
Pondaminten der Recken-konst zullen be-
sluyten / also top **V L**. niet meer als 't
beginzal der voozj. Konst / voozgens-
men hebben te **Onderwijzen**.

E L F.

Begrippende verscheden stigte- lijke en Leerzame / Rijm-spreuken.

Beminde Lief-hebbers / hier geef ik u nu nog eeni-
ge zeer leerzame / stigtelijke / endz aandagtige
Verskens in Rijm met verscheden soorten van Let-
teren gedrukt : om U. daar dooz zo veel in het
Lezen ende Schryven van de Rijm-konst (die nu zo
zeer in zwang gaat) mede allengskens te oefenen :
Sommige der zelver Verskens zomtijds na Schry-
vende / eenige altemers Lezende ofte ook van buyten
leerende / daar gy dan best toe genegen zult zyn :
want de Rijm-konst vermakelik / zinnijk / ende dooz-
dzingende is / om de Menschen tot deugde aan te
zetten. Hoop dat U. deze mijne moepte ende ar-
bejd niet onaangenaam zal zyn.

Alwaar 't een Kind maar die u leerd /
Een houd u hart niet af-geleerd :
Wanneer my zmand leeren wil /
Ik maak in 't leeren goet Verschil :
Wanneer 't goed is 't geet ik leer /
Laat leeren my / 't zy Knecht of Heer /
Laat leeren my / 't zy Wif of May /
Wanneer ik leegt wat leeren kan /
Sie zal / hoe groot of leet in sehn /
Altyd hier in mijn Meester zyn.
Wagt u, Jonge Jeugd, voor 't kwaad,
Of het nu schoon in zwange gaat,
Laat noyt een Dag ten eynde gaan,
Of gy hebt erit wat goeds gedaan.

**Niet u gemoed na hoven ziet/
Agt al de Hardeſche dingen niet.**

*'t Verſtand geoeffend vlytelijk,
Zal worden van Geleerdheyd rijk,
Maar oeffend gy het niet ter deeg,
En laat het leggen luy en leeg,
Zo zal 't vervuylen en op 't leſt,
Niet worden dan een Zonden-neſt.*

**Wanneer een Meester leerd om Wijs /
En 't kind wel hoorde zo word het Wijs /
Wanneer men in de Schoole tragt /
Daar Wijshepd die men hooge agt
Zo moet een Meester aan zijn hand /
Zijn Leere paſſen naar 't Verſtand /
De Leerling moet ook aan zijn zij /
Zijn Ooren leenen ſtraks daar by ;
Wel hooren en wel leeren / maakt /
Dat 't kind aan rijpe Wijshepd raakt.**

Die in haar Jonge Jeugd bek wame Konſten leeren,
Dat zal haar Groene-tijd en Gryze Jaaren eeren,
Dat is de beſte Schat, die t' Huys, en over al,
Haar teer-geld, haar vermaak, haar ſteunzel we-
zen zal.

*Als 't ongeluk den Menſch maakt arm, beroyd en blood,
Zo helpt de trouwe Konſtbaar Meester in den Nood.*

**Wend Jonge Jeugd, het oog van 's Waerelds ydel-
heden,
Die by den Menſch voor ſchoon geagt zijn hier
beneden,
Maar ſtierd, o domme Jeugd ! daar U de Deugd
gebiet
Daar zijn geen dingen ſchoon, dan die men niet en
ziet.**

De Jeugd niet te de Wijsheit gaay /
Op dat u goet Secret mag staan :
So niet niet spaard tot roystet, tyd /
Verheft zijn Goed en Jonger tyd.

*Al wat men na verlies niet weder kan bekomen,
Dient nauwte zijn gespaard, en heersdig waer genomen;
Ziet al wat eenwig duurd, word in der Tijd gezegt,
De Tijd de nutte Tijd; diend nyst te zijn gekogt.*

De schaamt omtrent de teere Jeugd /
Dat is een teeken van de Deugd /
Een teeken van een zagten aard /
Die honderd goede dingen baard.
Wellust word gekogt met pijn,
En zal altoos schadelijk zijn.

Bedwing het Aijshen Jong en teet /
Daar geen bedwang is / is geen eer.

*Neemt waar de Midd'len u gezonden van den Heer,
Gods helpt die, die niet luy, hem zelven seld te weet!*

Uw' Oog moet mikken op het goed,
Uw' Oor maar voor de Deugd op doet.
De rest last loopen, en uw' Ziel,
Zal krygen 't geen haar wel beviel.

**Een Jonkman buigt hem neer / vernedert zyne
zinnen /**
**Wanneer de Wyshepd zelfs / hem onbetwijft van
binnen /**
**Maar ledig van der Heer des Wyshepd / staat hy
hoog /**
**Verheft hem zelven stout / en proukt maar wat in
't oog.**

**Die Lengen spreekt zo voor als naar,
Word niet geloofd al spreekt hy waar.**

**Sie daar een Ambagt heeft gekocht /
Sie heeft ter nood maar hy op loerd /
Een Ambagt zo gering eeny doet /
Dat mist zyn eygen Meester goed.**

**Den Geest vergaat 't Verstand verdoyd /
Wanneer het niet geoeffend word.**

**En zegt niet alles wat gy weet,
Nog gelooft niet wat elk uyt meet,
Nog doet niet alles wat gy kond,
Nog lust niet al wat lust u Mond.**

**Wanneer den angst ons meest verbaast,
Dan is Godts hulp ons 't allernaast.**

**Een dwaad Samsod baard groots zijn /
Sie wel doet: blijd en drolijk zijn.**

**Een Dpand die daar kijft / en zal u niet verraden /
Al maakt hy veel gebaar / veel minder zal hy schaden /**

Maar / die daar zwijgt / die zal u breken onbeswagt /

En geven u een steek / eer op het zijt verdagt.

**Het leeren word niet in-gedrongen ;
De lust moet wezen in den Jongen.**

**Zodanig als de Mensch heeft af-geleyd zijn Leven,
Zodanig zal de Mensch voor Godes Oordeel treden,
Zodanig als de Mensch daald neder in het Graf,
Zodanig rijft hy op, in vreugd of Helse-Straf.**

Wat fcherp is in de Mond, dat doet de Spysftra-
ken,

† Is Peper, Sout, Azijn, die goede Sausfe maaken;
Geeft Kinders zoete Koek, en Vrouwen nieuwe
Most,

Wat op de Tonge bijt is regte Manne-kost.

*Die zo geloof hem verlaat / op byftand van zjn Din-
den /*

Die zal hem in der nood / deertlijk bedrogen vinden.

Witte Ravens vind men zelden,
Alzo zelden vind men trouw,
Maar die zijn hoop op Godts wil stelden,
Hadden daar van noyt berouw.

*Het Kind van booze Geest, verbeterd en veraard,
Na dat de Onderen tugt, de Roe gebruykt of spaard.*

*Ach! 't is een nietig ding / dat wy hier Schoonheyd
noemen /*

*Daar op de Waereld floft / daar van de Vrouwen
roemen.*

*Neemt wegeen enkel Del / al wat daar onder leyt:
Is niet als vuple stanken regte vuytghedyt.*

't Is alles wel als 't eynde is wel,
Want 't eynde maakt ook dikwils spel.

*Al slaapt de Waarheyd voor een tijd,
Zy word gewekt tot Leugens spijt.*

*Wooft de Mensche 't ligt te Liegen /
Maar wie kan SOETS oog bedriegen?*

Zo Jongen Luyden wisten 't wel,
En Ouden Luyden konden 't Spel,
Geen van hun beyden zouden oyt,
Zo lang zy leven zijn beroyt.

Wat is van 's Werelds vyeugd / de vyeugd is haest
berdweenen /

En niet de snelle vyeugd / gaat ook de vyeugd daar
heen /

En als den korten Dag / ten eynde is gegaan /
Wat vyeugde, wat verdriet? het is 'er mee gedaan.

*Een kwalijk op-getrokken Kind,
En is niet beter als een Rind,
De Kinders zijn, of hart of zagt,
Na dat zy worden op-gebragt.*

En oordeeld niet, maar 't oordeel schort,
Op dat gy niet ge-oordeeld word,
Want, met die maate die gy meet,
Zult gy daar na ook zijn besteed.

*Blift van Gecst en Wijgher niet /
En' altijd op het Gynde lot.*

Den Kerp word van den Droy allenskens upt ge-
geeten /

Het Straal word door de Lugt / en metter tjd ver-
sleeten /

Al bald den Epken Boom niet jupst den eersten
slag /

Op breekt zst Keplen Krupen / op 't eynde van den
Dag.

†

En

*En doet geen kosten wie gy zijt,
Meer als u Winst en Renten lijst.*

Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de Le-
den,
Zo is ook Mensch en Mensch verscheyden in de
Zeden,
Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de
Spijs,
Zo heeft ook yder Mensch een onderscheyden
wijs.

**Een Sterigaard die spjaks / dat hy veel Heber wouze /
Een Tepel Gouds / als van Verstand een volle Lorne /
Maar een konst-liebend Man agt meer in syn
getroed
Een druppel Wysheyt / als een heele See vol
Goed.**

*Tot d'Aard wy al te zaam bebooren,
De Dood die komt ons alle by,
Wy wurden ongelijk gebooren,
Maar in gelijckbeyd sterven wy.*

**Eplaaß ! Wat is den Mensch ? een Whul / een
Rook / een Waassen /
Een Schaduw zonder Lijf / een Damp / een lig-
ten Waassen /
Een Mist / een schyale lugt / een teer en nietig
Wat /
Een broffen Warden-pot / en ik en weet niet wat.**

*Al wat beginzel heeft ontfaan,
Dat moet eens tot het eynde gaan,
En wat 'er oyt gebooren was,
Het moet al sterven vroeg of ras.*

Een Vriend, moet ook een Vriend, en niet gebrek
verlaten,

Een Vriend moet om een Vriend, zijn eygen we-
zen haten,

En worden als zijn Vriend, een Vriend moet om
een Vriend,

Vrywillig onder staan ook dat hem niet en diend.

't Is een Wijs Mensch die kan zien /

Wat hy doen moet / of moet blian /

Maar nog Wijs is de Maan /

Die zijn fouten merken kan ;

Alderwijst die zonder rijft /

Scheldt zijn naastens Misdaad kragt.

Wild gy reyzen door het Land,

Hebt Vijf dingen by der hand,

Hebt voor eerst een Ezels-oor,

Dat is, past op u gehoor,

Hebt het Ooge van een Valk,

Dat is let op menig Schalk,

Hebt de Beenen van een Hert,

Ziet dat gy niet gevangen werd,

Hebt dan ook een Verkens-muyl,

Dat is gezeyd, ontziet geen wylt,

Hebt een Kamels-rug in druk,

Zo treft uw niet, 't Ongeluk.

Bie met de Soeden omme gaat /

En agt ik moyt mijn Louen brand /

En die met Smeden, Seel, Soerkeerd /

En heb' ik moyt voor gaet ge-sterd.

Ik in waelde zijn gewend:
En van Djoefhepd nopt geschend:
Die 't geluk van alle kant:
Dalt gelijk als in de hand /
Dallen dikmaals onder voet:
Door haar al te groote Goed:
Al te hoog verheben Staat:
Door zijn zwaart' om leege gaat.

Een groote Rab / sy niet daar is /
Een groote Penne zonder Quin' /
Een groote Stad sy weynig Lief /
Een groote Weurt sy niet Voorzien /
Een groote Schuur sy weynig Brand /
Een groote Kop sy kleyn Verstand.

Eere die de Wijsheyd geeft,
Altijd bloeyd en altijd leeft,
Die Geleerd is en begaast,
Die zijn Borst met Wijsheyd laast,
Haat, nog hoon, nog lange tijd,
Noyt zijn Naam of Eer verslijt,
Een Geleerd Verstandig Man,
Na de Dood nog leven kan.

Godt en niemand meer te vrezen,
Wel doen altijd vrolijk wesen,
Eer aan doen zijn Ov'righeyd:
Leven vroom in stilligheyd,
Buyten dienst van Hof en Kerk,
Vlytig by zijn eygen Werk,
Goed ter nooddrift en geen meer
Zulk een leve ik begeer.

TWAALF-

TWAALFDE TRAP,

Leerende alderhande Coleuren van Inkt te maaken, ook Goud en Silver uyt ter Penne te Schryven, met nog eenige aardige secreten der Penne.

NU hoor 't lest ende tot een toe-gift / indien gy **W. L.** Schryft met eenigerhande Coleuren vercleren wildet / ende geerne zoudet weeten hoe men alderhande zoo'te van Inkt zoude konnen maaken / zo heb ik 't meestedeel der Inkten en Coleuren (uw daar toe nodig) alhier gesteld : Daar en boven op wat maniere gy met Goud en Silver zult mogen Schryven / ook mede de Temperatuure tot alle de Coleuren te maaken. Hier by heb ik ook nog eenige secreten der Penne gesteld : alles tot **W. L.** Oeffeninge / gerijf / lust / vermaak / ende proffjt.

Om zeer goeden Zwarte Inkt te maaken.

Nemt ander-half Pond Regen-water / ende doet daar in drie Onzen gebroken Galnoten / ende laat 't zo staan twee Dagen in de Zonne. Dan doet 'er nog twee Onzen Onger's Koper-rood by / klepn gestooten / ende roerd 't wel onder een met een Stok / ende stel het wederom twee Dagen in de Zonne. Ten laaststen doet daar nog in een Once Gomme van Arabien die zeer klaar is ende klepn gestooten / met een Once Ganaat-appels-schellen / indien gy die bekomen konde. Dan laat 't een weynig zieden met een zagt Pper / ende gietet klaar boven af / dat zult gy mogen bewaaren in een Glas ofte Loden Vat / ende 't zal zeer swarten ende uyttermaten goeden Inkt wezen.

Een ander maniere, om met det haast goede
Zwarte Inkt te maaken.

Gzult nemen drie Pinten Wijn / een Vierendeel
van een Pond Salmoten in stukken gebroken /
laatze zieden in de voorz. Wijn / altijd wel om-roe-
kende / tot dat een derden-deel van den Wijn in-ge-
zoden is : Neemt het als dan van 't Dyer / ende nog
lauw zijnde / doet 'er een Dieren-deel-ponds Koper-
rood in / ende roerd het nog een wijle tijds wel / ende
laat het staan tot des anderen daags. Neemt dan
een ander Pot ofte Kruycke / daar in gy die Inkt wild
laten / ende roerd hem eerst wel omme / ende zijt hem
door een Doek of Leens in een ander Pot / ende doet
'er dan in vijf Ouncen Gomme / ende hy zal zeer goed
en swart zyn.

Om Rooden Vermiljoenen Inkt te maaken.

Neeemt Vermiljoen / ende wijfset op eenen Steen
heel fijn / tot dat het geelagtig word / met
schoon Water / ende dezelveu gewzeven zijnde / zult gy
't zelve Vermiljoen leggen in een stuk krepts / 't welk
gy hol gemaakt zult hebben / daar zal de vogtighepd
in trecken / ende droog zijnde / doet 't in een Doekken :
Als gy nu uw Vermiljoen bezigen wild / neemt daar
van 30 veel gy wild / mengtze met geprepareerd klaar
Eye / of wit van een Ey / 30 dik als By / laatze
in de Sonne droogen in een Glas / ende wel gedroogt
zijnde / doet het in een Doekken / ende willende rood
schynen / mengt meest met Water ende klaar Eye.
Nota Zo in uwe Verwe eenige Blaaschens / of Bob-
belkens komen / 30 neemt wat Materie upt uwe
Ooren / of een Droppelken Osse-galle / of een weynig
Waphe / doet het in de Verwe / 30 zullen in 't roe-
ken verdwynen.

Een

Een goede maniere om Bresilie te bereyden.

Nemmt een Mengelen goed klaar oud Bier / twee gemeene Roemers oud Regen-water / een Roemer Wijn-azijn / doet daar in een half Pond Bresilie / drie Lood witten klaren Allupn / ende een Lood Guinmi Tragacanti, zied het te zamen op de helfte / ende giet het als dan klaar af / ende behoud het repnelijk dat 'er geen Stof nog vuplighepd in kome / 't word hoe langer hoe schoonder.

Nog een maniere om heel schoon Rood Bresilie te maaken.

Nemmt een Lood Bresilien-hout / kleyn gemalen omtrent 30 veel Allupns / ook gebzoken / in een half-pints Pocken / ende daar op Regen-water gegoeten / tot dat het hout bedekt is / laat het een Dagt weeken / doet 'er dan 's Morgens 30 veel Wijn-azijn toe / dat het Pocken op drie Vingeren bzeeet bedekt 3p / ziedet dit te zamen / tot dat het Vierde-deel ofte meer in-gezoden is / gp zult het dikwils onder 't zieden om roeren / daar na zult gp 't zelve door een Doek zeppen / in eenen schoone Pot / stop hem wel dicht / 't zal goede Inkt zyn.

Om schoone Blauwe Inkt te maaken.

Nemmt wel gezupberde Smalte / mengtze met Gomm-water / ende dat matig / dat het niet te dik en 3p: ende om de pzoewe daar van te doen / 30 maake een Letter of twee met den Smalte / ende droog zynde legt 'er een schoon Papier op / wijst dat Papier 't welk op de Letter lepd stijf met 'er hand / blijft de Smalte aan 't Papier hangen / 30 moet 'er meer Gommein. Om wel met de voorsz. Smaltete mogen schryven 30 moet men een flappe lange Genepde

Penne hebben. Zo de Smalte byyn word dooz te lange staan / zo giet het Gorn-water af / ende doet 'er klaar Water op / roerd het wel om / ende laatzte zinken / ende giet als dan het Water daar van / tot datze weder schoon is / ende als gyze wederom bezigen wild giet 'er Gorn-water op als vooren.

Om op drierhande maniere Geele Inkt te maaken.

Nemt Opziment / ofte Antipigmentum, sijn gewezen met klaar Epe getemperd / is schoone Geele Inkt.

Desgelijks Zaffraan met Eper-doorens gemengt / is goede Geele Inkt.

Item Zaffraan getweekt in versche klaar Epe / een Enmaal lang / giet dat geel Epwater in een Potken ofte Schulpe / ende tempert daar wat bereyde Masticot in / 't is ook schoone Geele Inkt.

Om Groen te maaken, daar men mede Schryven ende Verwen mag.

Nemt Spaans-groen / Litargerium en Quikzilver / stampt het al te zaam met kinder-pisse / daar na Schrijft / Verft / of Schilderd 'er mede / ende gy zult een schoone Coleur zien ; als ofte het Emmerand Verwe waar.

Een goede maniere om Goud te bereyden dat men daar mede Schryven kan.

Nemt oprecht Salarmoniac, en zeer vet Gorn-water / dat moet men zo lang wyppen tot dat het een wit Pappien word / ende als dan zal men een Blad geslagen Goud t'effens nemen / ende dat daar wel onder wyppen / tot dat het kleyn zy / en als dan zal men wederom een ander nemen / ende dat ook also gewezen zynde / wederom een ander / tot dat ook gy des Gouds genoeg hebt. Nota : Dat het zelve Goud

Goud wel een Uure gezeven moet worden / neemt
het als dan wel rijn op / ende doet het in een zupver
Glase Schaale / met zeer klaar ende zupver Regen-
water: 't Zetve lauw maakende / roer 't als dan met
een zupver Deercken wel onder malkanderen / ende laat
het staan zinken / giet het Water zoetelijk af / vuld het
wederom met schoon Water / ende roerd het omme;
gp moet het Water 30 dikmaals af gieten / ende
wederom versch op gieten / tot dat alle vettigheyd
ende onzupverheyd wel of is: Ende als dan zuldyp 't
Goud zoetkens met een schoon Penceel in de Schelpen
doen / ende verspreyden 't in de Schelpen / laat het als
dan droogen: als gp 't gebzupken wild zult gp klaar
ende dun Gom-water nemen / ende gebzupken 't 30
het. **W. L.** bellest / maakende niet meer als gp van
nooden hebt.

Om het sijn Goud te breeken, dat men daar mede
Schilderd ofte Schrijft met Pen of Penceel.

Nemt geslagen Goud / ende vier Drippelen Ho-
nig / mengt 't al te samen wel / ende doet het in
een Glaasken. Ende als gp 't te werke stellen wild
30 temperd het met Gom-water / ende 't is gedaan.

Om met Silver uyt de Penne ofte Penceel
te Schryven.

Wild gp nu Silver bereyden / om daar mede uyt
den Penne ofte uyt den Penceelen te schryven /
30 handeld daar mede op dezelve wijze-en maniere /
als hier boven van 't Goud gezevd / exempt dat gp
in plaats van geslagen Goud-bladen: zult moeten
nemen; geslagen Silver-bladen: de rest is alles ge-
lyk als met het Goud.

Om verheven Letters van Goud en Silver
te maaken.

Nemmt twee Bollen Lookſ / maaktze wel ſchoon
ende ſtootze / ende perſt 'er het Sap uyt 30 ſtijf
als gy hond. Dan doet 'er ineen luttel Inkt / dat het
zwart iſ / ofte een weynig Zaffraan zonder Inkt /
ende ſchryft daar mede grootagtige Letters / ofte
andere / en laatze droogen. Daar na 30 over-trekze
nog eens / om 30 dik te maaken als gy die begeert /
ende laatze droogen. Als gy u Goud daar op leggen
wild / 30 maakze warm met uwen Aſſera / ende
legget daar op uwe Goud-blad / dan bedekt 't terſtond
met Catoen ende wyndet / 30 zalder af gaan dat niet
gevat heeft. Zo doende zal u Werk verguld blyven
en verheben / 't welk zal luſtig wezen om te zien.

Om te Schryven dat men niet kan lezen als by Nagt.

Mengt Brandewijn en geſtooten Glim-hout te za-
men / 't welk 's Nagts glimt / ende ſchryft
daar mede op dwog Papier / 30 zal men 't niet kon-
nen lezen als in der Nagt by donker.

Om Letters te Schryven die niet lezelyk
zijn, dan tegen het Vyer.

Nemmt Salarmoniac, ſtootet wel klepne / ende ſol-
veerd het in 't Water / dan ſchryft daar mede wat
u belieft op ſchoon Papier / ende latet droogen.
Als gy het lezen wild / houd 't Papier tegen 't Dper /
ende gy zult 't wel lezen. Ofte neemt Lindeu-zap /
ofte van Kijn / wat gy daar mede ſchryft / en
iſ niet lezelyk dan tegen 't Dper.

Om Letters en Inkt-vlakken uyt te doen, op 't Papier.

Nemmt Salpeter ende Ougers Koper-rood / van
elkſ een Pond / Diſteleerd het tezamen. Dan
neemt

neemt een Spongie / ende maakt die nat in dit Wa-
ter / ende wijst daar mede de Letters / zo zullen zy
terstond opt gaan. Ofte anders neemt Poeder van
wit Been ende Plepster twee Onzen / wyvet wel
kleyn / ende mengtze te samen / ende tempertze dan
met een Doyer van een Ey / ende bestrijkt daar me-
de u Letters / en laatze also droogen. Dit gedaen
zijnde / schraapt het of met een Penne-mes / zo zal
't Papier wit bliuen.

Een Water dat de Letter terstond eetot van 't Papier.

Neeft een Pond Ongers Koper-rood / drie
Pond Salpeters / vier Onzen Vermiltoden / ende
twee Pond Alupin / Roomsche Soude / stoot dat te
samen tot Pulver / ende Distileerd het in een Glase
Dat niet zagt Dyer / zo zullen 'er af Distileeren
twee Waters / het een Wit ende het andere Groen :
is 't dat gy neemt een luttel van het eerste / legget op
een beschreven Blad Papiers / wyvende voorzigt met
een scherpen grobe Doek op de Letters / zo zullen
terstond af gaan van het Papier / ende 't zal zo wit
wezen als of 'er noyt Inkt op geweest en hadde. Ten
tweeden is 't dat gy het voorszeyde Water warm
maakt / en ober dien damp houd een beschreven
Blad Papier / het zal terstond zhu als of het over
tien Jaar te dooren geschreven waer.

Om een Poeder te maaken, daar men de Inkt-vlak-
ken die op 't Papier gevallen zijn, of ook de Ge-
schreven Letteren, kan uyt het Papier doen.

Neeft wel gewreven Ceruse / tempertze met
Amandel-melk / en laatze droogen / dan zult gy
zemeder wyven / ende laatze droogen als boven / ende
dat tot zeven repzen. Ende bewaard dit aldus tot Por-
der

der gebzagt. Ende als gy 't gebzupken wild / om de
Blakken ende het Geschyft mede upt te doen / neemt
een kleyn Boekskien in schoon Water nat gemaakt /
wzingt het Water upt / ende spzepdet op de plaatze daar
gy 't gebzupken wild / laat 't daar een luttel tyds
op leggen / tot dat 't Papier ende Inkt wel vogtig
daar af geworden zy ; daar na neemt 'er dit Boekskien
wederom af / ende op de Blakken of Letters dien
gy upt doen wild / doet een weynig van 't voozsepde
Cerus-poeder / ende laat 't also een geheelen Dagt
lang leggen. Des anderen daags neemt eenen doo-
gen schoonen Boek / ende wzyft 'er mede op 't vooz-
sepde Poeder / het Papier zal der wit af blyben om
daar op te mogen schryven als te vooren / ende beter
ook / ende en is het in de eerste reyze 'er nog niet al upt /
so doet het nog eens / ende gy zultet geen gebzek aan
binden.

Om Temperatuyr of Gom-water te maaken, om ver-
scheiden Verwen mede te temperen.

Neeft een Loot Arabische Gom / ende omtrent
een halve groote Poot Gommi-Traganti, doet
dit in een zupber Potken of Kopken / giet daar schoon
Regen-water over / twee vingeren bzeet hoog / laat
het also toe-gedekt staan vier Dagen lang / dat het
doozweekt word / daar na neemt een zupber Stokskien
ende roerd 't wel onder malkanderen / zet het dan
op eenen kleynen gloed / laat het warm worden / maar
niet zieden / gestadig om roerende om de klonten te
doen bzeeken ende versmelten / zyg 't dan dooz eenen
Linnen-doek / daar na gieter weder zo veel schoon
Water over / tot dat het zo dik zy als Boom-olpe /
doet het dan in een Glase Flessche / wel toe-gestopt
om in temperatuyr te bewaaren vooz stof en vuytig-
heyd / maar gy moet 't alle Dagen met een Stokskien
wel

wel om roeren tot dat de dikke vergaan ende versmol-
 ten is / want de Gomme Traganti, drijft lange
 boben / al eerze geheel versmolten en veranderd is :
 Indien gp nu bevind datze weder te dik ende te klebe-
 rig is / so gieter weder kilaar Water over als vooren.
 Deze Temperatuure word door oudhepd kilaar / ende
 de Tragant, zinkt na de grond / so datze hoe ouder
 hoe beter is / gieter dan een wepnig Koofe-water in /
 om een goede reuk te behouden. Met dit Tempera-
 tuur-water behoud gp de Berwen ligt ende schoon /
 want de Arabische-gom alleen / maakt de Coleuren
 donker ende droevig. Tempereerd dan hier mede u-
 we Berwen / ende als zp u verdrogen so behogtigtze
 weder met een schoon Water : zp zouden anders door
 de Tragant, al te leenig worden : Dog so gp merkt
 dat u Inkt / of Berwe met ter tijd te dun word / als
 dan gieter weder van deze Temperatuure over / so
 behoud gp al u Gecoleurden Inkten altijd schoon.

Korte Vragen voor de kleyne Kinde- ren door JACOBUS BORSTIUS.

Vrage. **W**ie heeft u geschapen ?

Antw. Godt. Gen. 1 : 1.

Vrage. **H**oe veel Goden zijn der ?

Antw. Een Godt. Deut. 6 : 4.

Vrage. **W**ie is die Godt ?

Antw. De Vader / Zoon en He-
 lige Geest / een Goddich Wezen en
 drie Personen. 1 Joh. 5 : 7.

Vrage. **H**oe heeft Godt den Mensch
geschapen ?

Antw. Na sijn Beeld goed en op-
 regt. Gen. 1 : 2.

Vrage. **W**elk is Godes Beeld ?

Antw. Gerechtighepd ende Heiligh-
 hepd. Eph. 4 : 24.

Vrage. **H**oe heeft den Mensch dat

Beeld nog ?

Antw. Inen / hy heeft het verloren
 door de Zonde ? Heb. 7 : 29.

Vrage. **W**at is Zonde ?

Antw. Ongerechtighepd. 1 Joh. 3 /
 4.

Vrage. **W**aar upt kend gp de Zonde ?

Antw. upt de Wet Godes. Rom.
 3 : 20.

Vrage. **W**at is de Wet Godes.

Antw. Een regel van ons leven.
 Gal. 6 : 16.

Vrage. **W**at eyscht de Wet Godes
van ons ?

Antw. Godt lief hebben boven al /
 en onze Naasten / als ons zelden.

Matth. 22 : 37 / 43.

Vrage

Vrage Houden wy dat volkomenlyk doen?

Antw. Jaen. **1. Petr.** 2: 9.

Vrage Waarom niet?

Antw. Om dat wy Verdozen sijn.

Cl. 3: 3.

Vrage Van waar komt die verdozenheyt?

Antw. Van Adam. **Rom.** 5: 12.

Vrage Wat heeft Adam gedaan?

Antw. Van den Verboden Boom gegeten.

Vrage Hoe heet die Boom?

Antw. De Boom des Kennisse van Goed en kwaad. **Gen.** 2: 9.

Vrage Waarom was dat Zonde?

Antw. Om dat Godt het verboden had. **Gen.** 2: 16 / 17.

Vrage Waar bleef Adam doe?

Antw. De Engel met een Zweerd jaagde hem uyt het Paradijs. **Gen.** 3: 24.

Vrage Welke is de Straffe van de Zonde?

Antw. Dooden. **1. Cor.** 15: 2.

Vrage Wie heeft de Hel gemaakt?

Antw. Godt de Heere.

Vrage Doo? wien?

Antw. Doo? de kwade Kinderen en alle Godlooze Mensche. **Matt.** 25: 41.

Vrage Wat sijn kwade Kinderen?

Antw. Die haer Ouders / ende Meesters ongehoorzaam sijn / ende de Godt's Geboden betragen.

Vrage Wat Straffe sepdzen in de Hel?

Antw. Zy branden in het Eeuwige Oyer. **Marc.** 9: 48.

Vrage Wilt gy daar zyn?

Antw. Neen / Ik waat geerne in den Hemel.

Vrage Wie zal daar komen?

Antw. Alle goede Kinderen en Geloofige Menschen. **1. Joh.** 5: 29.

Vrage Wat doenze daar?

Antw. Zy Zingen / Weplyk / Weplyg / Weplyg is de W. G. E. E. der Weplychaeren. **Openb.** 4: 8.

Vrage Wie zal ons daar brengen?

Antw. Onze Zaligmaaker.

Vrage Wie is wy Zaligmaaker?

Antw. Iesus Christus. **Matt.** 1: 21.

Vrage Groevanig Persoon is hy?

Antw. Godt en Mensch. **1. Tim.** 2: 5.

Vrage Is hy Godt van eeuwighheyt?

Antw. Ja hy is Godt van eeuwighheyt: eer den Veredwas. **Joh.** 1: 1.

Vrage Wanneer is hy Mensch geworden?

Antw. In de Volheyt des Olyfs. **Gal.** 4: 4.

Vrage Wyt wien is hy gebooren?

Antw. Wyt de Maget Maria. **Luc.** 2: 7.

Vrage Doo? wiens kragt is dat geschied?

Antw. Doo? de kragt des Weplygen Geests. **Luc.** 1: 35.

Vrage Waar mede maakt hy ons Zalig?

Antw. Met sijn Lyden ende Sterven. **1. Petr.** 3: 18.

Vrage Onder wat Wiger heeft hy geleden?

Antw. Onder Pontius Pilatus. **Joh.** 19: 15.

Vrage Wat dood is hy gestorven?

Antw. De dood des kruyses. **Phil.** 2: 8.

Vrage Doo? wien is hy gestorven?

Antw. Doo? sijn Volk. **Matt.** 1: 22.

Vrage Wie is sijn Olyf?

Antw. Alle Geloofige. **Joh.** 3: 26.

Vrage Wat is gelouven?

Antw. Met sijn Wert op Godt betrouwen. **Wet.** 11: 1.

Vrage Is het genoeg dat men zepd ik geloude?

Antw. Neen / men moet hem bekeeren. **Matt.** 7: 21.

Vrage Wat is bekeeren?

Antw. Zyn leven te beteren. **Matt.** 3: 8.

Vrage Waar in bestaat de betering?

Antw. In het kwaad te laten en het goed te doen. **Jes.** 1: 17.

Vrage Mond gy den Hemel daar mede verdienen?

Antw. Neen / Christus heeft ze voor ons verdiend. **Luc.** 17: 20.

Vrage Waar doo? word het Geloude versterkt?

Antw. Doo? de Sacramenten.

Vrage Wat is een Sacrament?

Antw. Een Teken en Zegel van Godts genade. **Rom.** 4: 1.

Vrage Hoe veel Sacramenten sijn der?

Antw. Twee.

Antw. O wee den Heyligen Doop en het Heyligen Avondmaal. 1 Cor. 12: 13.
Vrage Wat beduydet den Doop?
Antw. De af-waschinge der Zonde. Wand. 22: 16.
Vrage Hien het uytterlik Water de Zonden af-waschen?
Antw. Heen/Christi Bloed reynigt ons van alle Zonden. 1 Joh. 1: 7.
Vrage Waarom moet men de Kinderkens Doopen?
Antw. Om datze in Godes Verbond zijn. Wand. 2: 39.
Vrage Wat beduyt het Brood in t' Avondmaal?
Ant. Christi Lighaam. Matt 26: 26.
Vrage Waarom word dat Brood gebroken?
Ant. Om dat Christi Lighaam aan het kruys gebroken is. 1 Cor 11: 24
Vrage Wat beduyt de Wijn?
Antw. Zyn Bloed. Matt. 26: 27.
Vrage Wie heeft dat In gesteld?
Antw. Christus doe hy sterf van zonde. 1 Cor. 11: 28.
Vrage Dooz wien?
Antw. Dooz de Geloobige / die haer zelven beproeven.
Vrage Waar toe heeft hy dat In gesteld?
Antw. Tot zijn gedagtenis. Luc. 22: 19.
Vrage Wat moet men daar by gedunken?
Antw. Christi Lyden en Sterven. 1 Cor. 11: 26.
Vrage Is Christi Lighaam dan niet in t' Brood?
Antw. Heen: het is in den Hemel/ en zal daar blijven tot de Jongsten Dag. Wand. 3: 21.
Vra. Wat zal hy dan hornen doen?
Antw. Gozderien de Levendige en de Dooden. 1 Tim. 5: 1.
Vrage Wie moet men van het Avondmaal af houden?

Antw. De onbekeerde Menschenen die van de Waarheid af dwalen. 1 Cor. 5: 11.
Vrage Waar dooz moet men die af houden.
Antw. Dooz de Sleutelen / des Hemelryks.
Vrage Welk zijn die Sleutelen?
Antw. De verbondinge des Woords en der Kerkelyke tugt. Matth. 16: 19.
Vrage Wat zijn wy schuldig vooz onze Verlofsinge?
Antw. Dankbaarheid aan Godt. Psalm 50: 14.
Vrage Waar in bestaat onze Dankbaarheid.
Antw. In de bekeeringe. Pl. 50: 23.
Vrage Hien de Menschen hem zelven bekeeringe?
Antw. Heen / Godt geest de bekeeringe ten Arven. Wand. 11: 18.
Vrage Waar dooz werkt hy die?
Antw. Dooz zijn Woord en Geest. Jes. 59: 21.
Vrage Welk zijn de Bugten van d e bekeeringe?
Antw. Goede Werken. Cic. 3: 8.
Vrage Wat zijn Goede Werken?
Antw. Daden die Godt behagen.
Vrage Wat behaagt Godt?
Antw. Dat gedaen word t' vaa ren Geloofe / tot Godt, ce en na zijn Wer. Heb. 11: 6.
Vrage Welke is het voornaamste Goede Werk?
Antw. Het Gebed.
Vrage Wie moet men aanbidden?
Antw. Godt alleen. Matth. 4: 10.
Vra. e Waarom moet men de Heyligen niet aanbidden?
Antw. Om dat haer die eere niet toe en komt. Spent. 19: 10.
Vrage Hoe moeten wy Bidden?
Antw. Onze Vader die in de Hemelen zyt / Et. Matth. 6: 9.

Korte Vragen genomen uyt het Nieuwe Testament.

Vrage W Har wierd de Heere Jesus Gebooren?
Antw. Te Beshlehem / Luc. 2. vers 4 / 5 / 6.
Vrage Waarom heet hy den Iesus van Nazareth.
Antw.

W. W. Om dat hy daer is op ge-
 voed. **Matth.** 2: 23.
Vr. Op wat tyd is hy geboe-
 ren?
Antw. In de dagen Herodes
Matth. 2.
Vr. Hoe wist Herodes dat?
Antw. De Wyzen upt 't Goffen
 kwamen het seggen. **Matth.** 2: 1/2.
Vr. Waerupt wiffen zp dat?
Antw. Zp hadden zyn Dertre ge-
 zien. **Matth.** 2: 3.
Vr. Wat dede Herodes doe?
Antw. Hy liet alle de Kinderen te
 Berlychem dooden / **Matth.** 2:
 vers 16.
Vr. Dooden hy den Petre Chy-
 stus ook?
Antw. Neen / die was gebligt in
 Egypten / **Matth.** 2: 14.
Vr. Hoe oud was hy dor hy be-
 gon te Prediken?
Antw. Dertig Jaaren / **Luc.** 3:
 23.
Vr. Hoe veel Apostelen had hy?
Antw. Twaaif / **Matth.** 10: 1.
Vr. Wat Mirakel dede hy?
Antw. Hy maakte de Zieke gezond
 en de Dooche levendig / **Matth.**
 11: 5.
Vr. Daarom voer de Rijke Jheru-
 slem in de Ziel?
W. W. dat hy Lazarus niet en
 wilde. **135** de Pruprietes die
 van zyn Casel welen. **Luce** 26:
 21 / 23.
Vr. Waer voer Lazarus?
Antw. De Engelen droegen hem
 in Bethanias D. dat / **Luce** 16:
 22.
Vr. Waer is dat?
Antw. In de Hemel / **Matth.** 8:
 2.
Vr. Wat zepd Christus van de
 Kinderen?
Antw. Laat de Kinderen tot my
 komen / want het Koninkrijk de
 Hemelen heuet haer toe. **Matth.**
 19: 14.

Vr. Wat zepd Paulus van de
 Geringhe?
Antw. Geringhe is Afgoderpe /
 en een Woest van alle kwaad /
Col. 3: 5. **1 Tim.** 6: 8.
Vr. Waer mede moete wy dan
 te vreden zyn?
Antw. Met kost en kleederen /
1 Tim. 6: 1.
Vr. Waerom dat?
Antw. Om dat wy niet in de We-
 relde gebragt hebben / en wy zuls-
 len daer ook niet upt vagen.
1 Tim. 6: 7.
Vr. Wat zepd hy van de Dion-
 haards?
Antw. Datze geen deel hebben in 't
 Rijke Godes / **1 Cor.** 6: 10.
Vr. Waer zepd Petrus van de
 woeverdige?
Antw. Godt wederstaet de woever-
 dige / maar de Iherdigen geest
 hy zanden / **1 Petri** 5: 5.
Vr. Waer dooz word de Doo-
 vel verdroven?
Antw. Dooz ten vast Seloote /
1 Petri 5: 8 / 9.
Vr. Wat zepd Joannes van de
 Wereld?
Antw. Kinderkens hebt de Wereld
 niet lief / **1 Joh.** 2: 15.
Vr. Waer moer men meest om
 arbedden?
Antw. Om de Spijze die niet ver-
 g. **Joh.** 6: 27.
Vr. Waer moer men allermeest
 veken?
Antw. Het Koninkrike Godes /
Matth. 6: 33.
Vr. Waer moer men meest vee-
 zen?
Antw. Wier / die Lijf en Ziele kan
 verberde in de Welte / **Matth.**
 10: 28.
Vr. Waer oer moer wy meest
 verblid zyn?
Antw. Dat onze Jaarue gescha-
 den zyn in de Hemel / **Luce** 10:
 20.

E Y N D E

H. N. G.

